

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Průběh rozpadu socialismu ve Slovinsku

Daniela Marková

Bakalářská práce

2012

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Daniela Marková**
Osobní číslo: **H08136**
Studijní program: **B7310 Filologie**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Slavistická studia zemí Evropské unie (dvouoborové):
Slovinština
Název tématu: **Průběh rozpadu socialismu ve Slovinsku**
Zadávající katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude zaměřena na rozpad socialismu ve Slovinsku, dále v této souvislosti bude práce zaměřena na historicko-politické charakteristiku socialistického režimu v obou zemích. Jak se vyvíjela situace režimu v 80. letech - ekonomika, perzekuce, vnitropolitická situace, politická opozice. Dále v práci bude samotný proces rozpadu režimu, rozhodující události domácí a zahraniční, spory o podobu společenských změn, klíčové osobnosti politických změn a vyrovnání se novému režimu s minulostí.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CABADA, Ladislav: Politický systém Slovinska, Praha 2005 PIRJEVEC, Jože: Jugoslávie 1918-1992. Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevičovy a Titovy Jugoslávie, Praha 2000 ŠESTÁK, Miroslav a kol.: Dějiny Jihoslovanských zemí, Praha 2009 PELIKÁN, Jan - TEJCHMAN, Miroslav: Dějiny Jugoslávie (1918-1991), Praha 1994 PELIKÁN, Jan: Jihoslovanská krize. Kořeny a souvislosti. Praha 1996

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Aleš Kozár, Ph.D.

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2012**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 34

L.S.

PhDr. Ivo Říha, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou vedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/200 Sb., autorský zákon, zejména skutečnosti, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou, nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 26. 3. 2012

.....

Daniela Marková

Poděkování

Velmi ráda bych na tomto místě poděkovala Mgr. Alešovi Kozárovi, Ph.D., vedoucímu mé bakalářské práce, za jeho odborné vedení, připomínky, ochotu a čas, které mi při psaní této práce věnoval. Dále bych chtěla poděkovat Karolíně Vacíkové, Šárce Dvořákové a své rodině za cenné rady při psaní této práce i za podporu během mého dosavadního studia.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá průběhem rozpadu socialismu ve Slovinsku. V této souvislosti je práce zaměřena na historicko-politickou charakteristiku socialistického systému ve Slovinsku, jak se vyvíjela situace režimu v 80. letech z politického, ekonomického i společenského hlediska. Poté je pozornost věnována vzniku politické opozice, samotnému procesu rozpadu režimu, rozhodujícím událostem domácím i zahraničním a sporům o podobu společenských změn. V další části jsou zmíněny klíčové osobnosti, které stály za politickými změnami, a na závěr je zachyceno vyrovnání se nového režimu s minulostí.

Klíčová slova

Socialismus, rozpad, Slovinsko, politická opozice, samostatnost, Jugoslávie

Title

Desintegration of Socialism in Slovenia

Abstract

This thesis deals with a process of a collapse of Socialism in Slovenia. In this context, the work is focused on historical-political characteristics of the socialist system in Slovenia, as a situation of regime developed in 1980s from political, economic and social point of view. Then an attention is paid to a formation of political opposition, to the process of the collapse of regime, to fundamental native and foreign events and to disputes about the form of social changes. In the next section crucial personalities, who were responsible for political changes, are mentioned, and in conclusion a coping the new regime with the past is shown.

Key words

Socialism, desintegration, Slovenia, political opposition, independence, Yugoslavia

„Danes so dovoljene sanje. Jutri je nov dan.“

„Dnes je dovoljeno snít. Zíttra je nový den.“

Milan Kučan, Ljubljana, 1991

Obsah

1. Úvod	1
2. Historický přehled slovinského prostoru	2
3. Rozpad socialismu	4
3.1 Situace režimu v 80. letech	4
3.2 Politická opozice	12
3.3 Proces rozpadu režimu	17
3.4 Cesta k samostatnosti	26
4. Klíčové osobnosti politických změn	44
4.1 Milan Kučan	45
4.2 Janez Janša	46
4.3 Dimitrij Rupel	47
4.4 Jože Pučnik	48
5. Vyrovnávání se nového režimu s minulostí	49
6. Závěr	66
7. Resumé	68
8. Seznam použité literatury a pramenů	70
8.1 Použitá literatura	70
8.2 Internetové zdroje	71
9. Seznam zkratk	73

1. Úvod

Konec 80. let a počátek let 90. minulého století byl v Evropě, respektive její východní a jihovýchodní části, kde vládl tuhý komunismus v čele se Sovětským svazem, ve znamení postupného rozkladu socialistických systémů jednotlivých republik. A zde narážím na téma mé bakalářské práce, v níž se pokouším přiblížit, jak takový konec socialismu vypadal a probíhal konkrétně ve Slovinsku. V této práci spojuji mé dva zájmy: na jedné straně zájem o historii 20. století a na té druhé zájem o Slovinsko. Slovinská republika je sice malým a často neprávem opomíjeným státem, ale to její význam nijak neubírá. Slovinci byli součástí jugoslávské federace, která se navenek zdála oproti dalším socialistickým zemím relativně liberální. Její vůdce Josip Broz Tito se dokázal postavit Stalinovi a federace nebyla v takovém vleku, jak by si Sovětský svaz přál. Ale právě osoba Tita byla spojujícím článkem jugoslávské federace, po jehož smrti dochází k jejímu rozkladu.

V první části práce nastíním, jak se utvářel slovinský národ, který prakticky až do 20. století neměl vlastní stát, s důrazem na vývoj v rámci Jugoslávie.

Dále se dostávám ke stěžejní části práce, kde na začátku přibližuji socialistický systém v 80. letech, jaká byla vnitropolitická a ekonomická situace a jak se utvářelo slovinské mínění proti SFRJ, respektive začal převažovat názor o nepotřebnosti jugoslávského soustátí. Následuje pasáž o politické opozici, kde je uvedeno formování opozičních hnutí a postupně politických stran, které spojovalo úsilí o vznik samostatné republiky. Zabývám se důležitými událostmi nejen domácími, ale i zahraničními s důrazem na SFRJ, které vedly k rozpadu socialismu. Následovně jsem se zaměřila na postupování Slovinska k dosažení nezávislosti.

Pozornost je také věnována klíčovými osobnostem – Milanu Kučanovi, Dimitriji Rupelovi, Janezu Janšovi a Jože Pučnikovi – které sehrály důležitou úlohu při rozpadu socialismu, následném odchodu z Jugoslávie a vzniku samostatného Slovinska.

V neposlední řadě se zabývám tím, jak se Slovinsko vyrovnalo a vyrovnává s minulostí. Jak se mu daří z ekonomického, společenského, politického a integračního hlediska.

2. Historický přehled slovinského prostoru

Slovinci jako národ ve své minulosti v podstatě nikdy nevybudovali svůj stát, pokud nepočítáme Karantánii, která byla v 9. – 10. století vytvořena jejich předchůdci. Vyvíjeli se v rámci německého světa jako nesvobodné a neplnoprávné etnikum, především pod nadvládou rakouských Habsburků. Tímto separátním vývojem se dosti výrazně odlišili od většiny ostatních jihoslovanských národů žijících na Balkáně, a to jak po stránce jazykové a kulturní, ale také například pro větší míru racionality, vztahem k práci a také uvážlivostí v politickém jednání. Novodobý národ Slovinců byl vytvořen až na konci 18. a v průběhu 19. století. Významnou úlohu v jejich národně uvědomovacím procesu sehrála existence samostatného slovinského jazyka, který je odlišoval i od sousedního jazyka chorvatského. Slovinci hledali pro své národně emancipační snažení podporu, k čemuž je vedly početní slabost (ještě v 19. století pouze něco málo přes milión lidí) a trvalé nebezpečí asimilace ze strany politicky a ekonomicky silnějších sousedů, zvláště ze strany rakouských Němců a Italů. Tu se jim povedlo najít v 19. a zvláště pak na počátku 20. století ve spolupráci s tehdy nejbližšími partnery – s ostatními jihoslovanskými národy. Proto se značná většina slovinských politiků rozhodla k podpoře tzv. jihoslovanské idey.¹

Tato idea přivedla Slovinsko roku 1918 poprvé do společného jugoslávského soustátí. Meziválečná Jugoslávie dávala Slovincům jistou míru národní svobody a možnost kulturního rozkvětu (založení univerzity v Lublani, školství ve slovinském jazyce), ovšem nedbala jejich požadavků na uznání úplné národní svébytnosti i politické rovnoprávnosti (byli pokládáni jen za jednu z částí jednotného jihoslovanského národa). I když slovinské hospodářsky poměrně rozvinuté oblasti, jejichž industrializace započala už v průběhu 19. století v době existence Habsburské monarchie, vstoupily do Jugoslávie s významným ekonomickým potenciálem a měly podíl na její meziválečné hospodářské produkci v průměru 26% ročně. Proto se brzy docela velká část slovinské politické reprezentace zapojila do opozičního, nejprve autonomistického a později federalistického hnutí nesrbských národů za přeměnu vnitřního uspořádání jugoslávského státu, které by odráželo

¹ HLADKÝ, Ladislav. *Jugoslávská krize a její historické souvislosti*. Jinočany: H & H, 1993. s. 114. ISBN 80-85467-15-1.

národnostní a kulturní specifika jednotlivých zemí. Bělehrad však zaujímal k jejich požadavkům odmítavé stanovisko.²

Především vnější okolnosti vedly znovu Slovince ke kladnému vyslovení se pro jugoslávský stát za druhé světové války. V té době hrozila Slovincům reálná hrozba úplné likvidace nebo přinejmenším rychlé asimilace jejich nevelikého národa. Slovinské území bylo od roku 1941 okupováno a rozděleno mezi fašistické velmoci Německo a Itálii. Naději na záchranu dávalo jen zapojení do širšího antifašistického hnutí odporu jugoslávských národů. Slovinci ale nechtěli již nadále opakovat staré chyby. Pro obnovu jugoslávského spoložití postavili nyní jako svou podmínku požadavek svobodného a sjednoceného Slovinska v národnostně rovnoprávné Jugoslávii, kde by byl slovinský národ hospodářem na své půdě. Rovnoprávnost v nové Jugoslávii měla být zajištěna federativním uspořádáním státu. Slovinci poprvé získali v rámci poválečné FLRJ oficiální uznání své identity jako samostatný a rovnoprávný národ. Státovým výrazem tohoto postavení se stalo vytvoření Lidové republiky Slovinsko s vlastní vládou, republikovou ústavou a parlamentem. Tak jako v roce 1918 velká část slovinského národa přijala jugoslávskou ideu, stejně tak poctivě se v roce 1945 zapojila do uskutečňování Titova pokusu s „jugoslávskou variantou socialismu“. Zde je třeba upozornit, že Titovým nejbližším spolupracovníkem byl Slovinec Edvard Kardelj, tzv. duchovní otec jugoslávského samosprávného systému i ústavy z roku 1974.³

Po překonání některých počátečních problémů, jako bylo napětí kolem slovinské menšiny v rakouských Korutanech, spor s Itálií o Terst a jeho okolí, začaly západně položené a hospodářsky relativně vyspělé jugoslávské republiky v jistém smyslu profitovat z volnějších vztahů vytvářejících se mezi komunistickou Jugoslávií a západním světem. Konkrétně pro Slovince to znamenalo otevření hranic s jejich západními sousedy, s tamějšími firmami byly navazovány hospodářské kontakty, v podstatě bez větších problémů se mohli seznamovat s moderními politickými a ekonomickými trendy v rozvinutých zemích. Časem se Slovinci do jisté míry přiblížili, přinejmenším po materiální stránce, i západnímu stylu. To všechno na slovinskou společnost samozřejmě

² HLADKÝ, Ladislav. *Jugoslávská krize a její historické souvislosti*. Jinočany: H & H, 1993. s. 114-115. ISBN 80-85467-15-1.

³ Tamtéž, s. 115.

silně politicky i ideově působilo a ovlivňovalo její vztah k jugoslávskému státu – zpočátku v kladném, naopak později však v záporném smyslu.⁴

3. Rozpad socialismu

3.1 Situace režimu v 80. letech

Po roce 1980, tedy po smrti Tita, se jugoslávský stát začal poměrně rychle rozkládat. Příčiny rozkladu byly vnitřní i vnější. „*K vnitřním okolnostem patřily: velká krize ekonomiky, do níž Jugoslávie upadala už na konci 70. let; vzrůstající disproporce mezi hospodářsky rozvinutějšími západními republikami⁵ a zaostalejším jihem; postupné tání dosud jednotící komunistické ideologie i teze o „bratrství a jednotě jugoslávských národů“; znovuoživení národnostních rozporů, nejdříve v Kosovu, kde roku 1981 vyšli do ulic Albánci s heslem „Kosovo rovnoprávnou republikou uvnitř Jugoslávie“. K vnějším faktorům přínáležela zejména neschopnost socialistické Jugoslávie jako celku přizpůsobit se intenzivnímu hospodářskému vývoji ve vyspělých západních státech a později též vliv ideových a politických přeměn v socialistických zemích po nástupu Gorbačova v SSSR.*“⁶

Důležitý moment, kdy se začalo rozhodovat o dalším osudu jugoslávské federace, nastal přibližně kolem roku 1985. V Jugoslávii se dlouho vedly bouřlivé debaty o tom, kdo fakticky tehdejší rozkladný proces začal. Federální, srbské a černohorské orgány, v nichž si stále mocenské pozice udržovali komunisté starého dogmatického ražení, přitom prohlašovaly, že příliš volné politické a hospodářské poměry, které v Jugoslávii nastaly po přijetí ústavy z roku 1974, odstartovaly rozpad federace. Komunisté zastávali názor, že

⁴ HLADKÝ, Ladislav. *Jugoslávská krize a její historické souvislosti*. Jinočany: H & H, 1993. s. 15-16. ISBN 80-85467-15-1.

⁵ Slovinsko patřilo (spolu s Chorvatskem a Vojvodinou) k nejrozvinutějším oblastem jugoslávské federace. Produktivita práce jednoho obyvatele zde byla vždy téměř dvojnásobná nežli celojugoslávský průměr. Přitom například ještě v roce 1989 připadalo na Slovincy, kteří tvořili jen 8,4% obyvatel SFRJ a získávali jen 15% základních investičních prostředků federace, celkem 18,3% z úhrnu ročního jugoslávského produktu a 25% jugoslávského exportu (co se týče konvertibilních trhů dokonce 30%). Do společného rozpočtu přispělo Slovinsko v tomto roce 24%. Většina těchto prostředků však po přerozdělení směřovala do méně rozvinutých oblastí Kosova, Černé Hory, Makedonie a Bosny a Hercegoviny (cit. dle: RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 241. ISBN 978-80-7422-131-6.).

⁶ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 112. ISBN 978-80-7277-463-0.

kromě kosovských Albánců, kteří svým nárokem na povýšení dosavadní autonomie Kosova na samostatnou republiku uvnitř federace, také „ekonomicky bohatí“ a „národně sobečtí“ Slovinci, kteří ze státoprávního a hospodářského rozvolnění Jugoslávie nejvíce těžili.⁷ Podle Raifa Dizdareviće, předsedy Předsednictva SFRJ (1988-89), slovinské vedení chybovalo hlavně tím, že příčiny všech neúspěchů a problémů (hlavně stagnace a úpadek ekonomiky) v republice připisovalo druhým, zvláště pak svazovým orgánům a že nerespektovalo celkovou situaci v Jugoslávii.⁸ Politické centrum se tak domáhalo opětovného posílení centralistických prvků v jugoslávské ústavě (např. přijímáním řady ústavních doplňků – tzv. *amandmá*). Ztotožnit se s tímto postojem by bylo velkým zjednodušením podstaty problému. Pravdivější však bude vysvětlení, že hloubku krize, do níž se mezitím dostal jugoslávský stát, pocítily v polovině 80. let všechny republiky i federální centrum současně. Každý z těchto politických subjektů se přitom stavěl k politické krizi po svém. V duchu svých dosavadních politických a kulturních zvyklostí byla reakce na zhoršující se situaci také ze strany Slovinců.⁹

Slovinská společnost, včetně politických elit, se začíná v první polovině 80. let liberalizovat.¹⁰ Platformou těchto postojů bylo nejprve reformní křídlo vládnoucího Svazu komunistů Slovinska SKS (*Zveza komunistov Slovenije*, ZKS) v čele se svým tehdejším předsedou Milanem Kučanem.¹¹ Politika, která byla prosazována Kučanem uvnitř SKS, byla značně ovlivněna tehdeším programem západoněmeckých sociálních demokratů a také italských tzv. eurokomunistů. Kučanovi reformní komunisté se snažili o modernizaci a demokratizaci slovinské společnosti, chtěli zavést tržní principy do ekonomiky, zbavit se dogmatických komunistických pouček apod. Ve státoprávních otázkách zůstávali na bázi federace s vysokými seberozhodovacími právy jednotlivých republik danými ústavou

⁷ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 112. ISBN 978-80-7277-463-0.

⁸ DIZDAREVIĆ, Raif. *Od smrti Tita do smrti Jugoslávie. Svědectví*. Praha: Vašut, 2002. s. 201. ISBN 80-7236-171-6.

⁹ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 112-113. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁰ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 98. ISBN 80-86429-37-7.

¹¹ HLADKÝ, Ladislav. *Jugoslávská krize a její historické souvislosti*. Jinočany: H & H, 1993. s. 16. ISBN 80-85467-15-1.

z roku 1974, které měly být podle jejich mínění ještě posíleny. Kučanův politický směr si získal hodně sympatizantů uvnitř tehdejší SKS.¹²

Od roku 1982 dochází také k rozvoji, respektive k posilování nových společenských hnutí (pacifistických, feministických, ekologických a dalších); současně do politiky vstupují již existující nezávislé zájmové skupiny – Svaz slovinských spisovatelů a také slovinská pobočka PEN-klubu pod vedením Draga Jančara, Sdružení slovinských sociologů aj. Zvláště pacifistická hnutí se přitom dostávala do konfliktu s komunistickou mocí, když ohrožovala fungování jedné ze spojujících organizací společenského státu, Jugoslávské lidové armády. Vedle toho můžeme sledovat vývoj hnutí spojených s *Rádiem Student* (*Radio Študent*), týdeníkem *Mládež* (*Mladina*)¹³ a intelektuální skupinou sdruženou kolem *Nové revue* (*Nova revija*)¹⁴. Za významný průlom se rovněž považovalo obnovení vydávání křesťanské laické revue *2000*, která se zasazovala o diskuzi mezi křesťany a marxisty.¹⁵

Intelektuálové – France Bučar, Dimitrij Rupel, Tine Hribar, Ivan Urbančič, Peter Jamberk aj. – byli dobře obeznámeni s tehdejší vývojem v západní Evropě, kde ke konci 80. let sílily snahy o transformaci Evropského společenství (ES) z dosavadního svazku víceméně jen hospodářského v hlubší mezinárodní společenství politicko-ekonomické. Do slovinské společnosti vnášeli intelektuálové svými články řadu nových myšlenek. Pokládali si otázky, jestli je ekonomicky zaostávající jugoslávská federace schopna nadále držet krok s rozvinutými zeměmi a jestli její přežilý politický systém vůbec umožní jugoslávským

¹² HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 113. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹³ Týdeník *Mladina* byl původně mládežnickým časopisem komunistické strany, ze kterého si ve druhé polovině 80. let slovinští intelektuálové vytvořili platformu intelektuálně-radikálního stylu, jež nešetřila kritikou. Otevřeně se psalo o lidských právech, historických tématech, kriticky o komunistické straně a o korupci v jugoslávské armádě aj. (cit. dle: *Aktuálně.centrum.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-18]. Živě z Balkánu: Tito by je nesnášel. Rozložili mu říši - Aktuálně.cz. Dostupné z WWW: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=707244>).

¹⁴ Časopis *Nova Revija* se kromě svých nesporných literárních kvalit významně zapsal také do politických dějin Slovinska. Vznikl roku 1980 peticí 60 význačných slovinských spisovatelů a publicistů (cit. dle: *Nova-revija.si* [online]. 2012 [cit. 2012-03-18]. O založbi | O založbi. Dostupné z WWW: <<http://www.nova-revija.si/o-zalozbi/o-zalobi.html>>.

¹⁵ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 98. ISBN 80-86429-37-7.

národům (včetně Slovinců) přiblížit se v budoucnu ke sjednocené západní Evropě.¹⁶ Právě v tomto uskupení se ve druhé polovině 80. let objevuje názor, že Slovinci se nemohou stát národem v pravém slova smyslu, pokud radikálně neposílí svou národní svrchovanost. Plnou svrchovanost jim údajně mohl zajistit jedině vlastní stát. Dosavadní status pouze svazové republiky uvnitř širší jugoslávské federace byl považován za nedostačující. Tato otázka vzbuzovala mezi intelektuály velkou diskusi. Impulsem k tomu se stalo zejména 57. číslo *Nove revije* z roku 1987, ve kterém byly publikovány teze slovinského nacionálního programu a které se problémem národní suverenity zvlášť zabývalo.¹⁷

Podle slovinského politologa Milana Balažiče ve společnosti existovaly v polovině 80. let tři významné myšlenkové proudy, stojící v opozici vůči kontroverznímu stranickému a republikovému vedení. Ten první vznikl z pravidelných setkávání mladých intelektuálů v Draze; šlo o nacionální skupinu, která dala později impuls k vydávání *Nove revije* a k politizaci Svazu slovinských spisovatelů. Druhý proud je označován jako „psychoanalytický“ – vztahoval se ke skupině teoretiků kolem revue *Problémy (Problemi)*, kteří používali psychoanalýzu a její koncepty jako východiska ke kritice ideologií. Třetím proudem pak byli „ultralevičáci“ (trockisté), publikující své texty především v *Časopise pro kritiku vědy (Časopis za kritiko znanosti)*.¹⁸ Všechny tři myšlenkově vysoce rozdílné proudy se shodovaly v kritice toho, že ve slovinské politice stále dominuje generace politiků, kteří se ujali vlády již na konci druhé světové války. Podle jejich názorů musí tato generace být nahrazena, protože se úplně zbyrokratizovala a navíc nejedná v souladu s národními zájmy.¹⁹

Od roku 1982 se také Svaz socialistické mládeže Slovinska postupně, ale relativně rychle vymaňuje zpod kontroly konzervativního vedení Svazu komunistů a jako do určité míry nezávislý politický subjekt se stává faktorem demokratizace republiky. Dá se říci, že již v polovině 80. let docházelo k určité „symbióze témat“ mezi alternativními myšlenkovými

¹⁶ HLADKÝ, Ladislav. *Jugoslávská krize a její historické souvislosti*. Jinočany: H & H, 1993. s. 16. ISBN 80-85467-15-1.

¹⁷ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 113-114. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁸ *Časopis pro kritiku vědy* je dosud činný. Jde o odborný společenskovední časopis, který se zaměřuje se na témata, jako jsou feminismus, gender, ekologii apod. (cit. CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*, s. 99).

¹⁹ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 98-99. ISBN 80-86429-37-7.

proudy, které vycházely zejména z mladších generací a oficiálních společensko-politických organizací²⁰, na prvním místě Svazu socialistické mládeže Slovinska (*Zveza socialistične mladine Slovenije, ZSMS*).²¹

V rámci republikového výboru ZSMS vznikla Pracovní skupina pro mírové hnutí. K hlavním zásadám programu této skupiny patřil požadavek na respektování práva odmítnutí vojenské služby se zbraní z morálních důvodů, tento požadavek samozřejmě zcela zavrhovalo vedení JLA. Mimo toho se pacifisté domáhali také zrušení branného (vojenského) vzdělání na vyšších a vysokých školách.²²

K otevřenému „generačnímu“ konfliktu došlo ve Slovinsku 1. dubna 1985, kdy studenti zahájili protestní akci. V otevřeném dopise poukazovali na špatné postavení univerzit ve společnosti, které je důsledkem jejich dlouhodobého podfinancování. Svůj protest studenti podpořili bojkotem placení kolejného. Centrem těchto akcí byla Fakulta sociologie, politologie a novinářství Univerzity v Lublani. Celý protest se odehrával v „legální“ rovině, jelikož byl organizován a podporován ZSMS a Studentským centrem Univerzity v Lublani. Bojkot byl podnětem k debatám uvnitř samotného Svazu komunistů Slovinska, došlo k veřejné kritice politiky Svazu. Konzervativní jádro, jehož mluvčím byl především šéf lublaňských komunistů Jože Smole, tento protest odmítlo. Sedm měsíců trvající protest byl nakonec uzavřen kompromisem, ale stal se impulsem k obměně elit ve Svazu mládeže i v samotném Svazu komunistů.²³

Převratným okamžikem v postojích mladé slovinské generace se ovšem stal až 12. sjezd ZSMS, který se ve dnech 4. – 6. dubna 1986 konal v Kršku. Mladá generace se tady hlásila o své místo v politickém rozhodování, přičemž dávala důraz mj. na svobodu. Kromě toho delegáti sjezdu žádali například zapojení do evropských projektů nebo vpuštění zahraničního kapitálu do země. Sjezd rovněž připravil soubor práv, která by měla být

²⁰ Ústavou z roku 1974 byly zakázány politické strany a jiná sdružení „politického“ charakteru; místo nich ústava zaváděla do systému tzv. společensko-politické organizace, které lze označit za určitou formu korporativních skupin, zastupující zájmy některých společenských segmentů (cit. CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*, s. 99).

²¹ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 99. ISBN 80-86429-37-7.

²² Tamtéž, s. 100.

²³ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 100-101. ISBN 80-86429-37-7.

respektována. Jednalo se například o právo na práci, vzdělání, právo na omezenou pracovní dobu, sociální pojištění, svobodu myšlení a názorů, svobodu sdružování, svobodu tisku a jiných typů veřejného vystupování, nedotknutelnost lidské svobody a mnohé další.²⁴

V požadavcích slovinské socialistické mládeže se ukázala nespokojenost s politickým a hospodářským vývojem ve Slovinsku i v celé Jugoslávii a také nespokojenost s odezvou slovinských i jugoslávských komunistů na kritiky z první poloviny 80. let. V roce 1986 se tak společensko-politická organizace ZSMS více méně propojuje s „novými společenskými hnutími“, tedy pacifisty, ekology, feministickým hnutím a alternativní kulturou. Toto propojení, které se může označit za demokratizaci ZSMS, bylo v absolutním rozporu s oficiální politikou jugoslávského státního i stranického vedení. O tom se měli slovinští delegáti možnost přesvědčit již v roce 1986 na XII. sjezdu socialistické mládeže Jugoslávie, tedy zastřešující organizace mládežnických svazů z jednotlivých republik. Slovinští zástupci předložili sjezdu mj. návrh na zrušení trestu smrti a trestů za nenastoupení vojenské služby nebo návrh na zrušení Štafety mládí a Dne mládí.²⁵ ZSMS se stává v polovině 80. let určitou opoziční platformou. Druhou důležitou věcí je, že ZSMS a nová společenská hnutí první poloviny 80. let se staly platformou, jež formovala velkou část politiků (také politických ideologů), kteří stáli po roce 1988 v čele demokratizačního a osamostatňovacího procesu.²⁶

V lednu roku 1988 si prosadil slyšení před evropskými poslanci ve Štrasburku slovinský křesťanskodemokratický disident France Bučar, který apeloval na západoevropské politiky, aby přestali s podporou komunistického režimu v Jugoslávii. Ten se sice mezi východoevropskými státy jevil za Titovy éry jako relativně liberální, ale v 80. letech ve společenském vývoji začalo docházet k jeho zaostávání i za některými komunistickými státy, v nichž se začaly projevovat důsledky tzv. Gorbačovovy perestrojky v Sovětském svazu. Bučar ve Štrasburku vyzýval k tomu, aby další zachování Jugoslávie bylo možné

²⁴ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 101-102. ISBN 80-86429-37-7.

²⁵ Jednalo se o propagandistickou akci spojenou s oslavou Titových narozenin, které měly demonstrovat „socialistickou jednotu jugoslávského pracujícího lidu“ (cit. CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*, s. 103).

²⁶ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 102-103. ISBN 80-86429-37-7.

jen jako „demokratického a evropského státu“ (myšleno členy transformující se ES), který by byl založen na demokratických principech a lidských právech. V této souvislosti je třeba připomenout, že již od začátku 80. let měla socialistická Jugoslávie podepsanou dohodu o hospodářské spolupráci s ES. O sílící proces západoevropské integrace se vždy intenzivně zajímali jugoslávští politici a ekonomové, včetně Slovinců. Ve Slovinsku bylo v té době možné svobodně číst i sledovat tisk a televizi z Německa, Rakouska, Itálie i dalších zemí.²⁷

Slovinci si vždy velice zakládali na své národní a jazykové svébytnosti. Proto dost nelibě vnímali, když byli čas od času zejména srbochorvatskými Jugoslávci pro jejich odlišnou řeč a specifickou kulturu označováni jako „emočně studené (německé) Jihoslovany“. V této souvislosti stojí třeba za zmínku výpad velkosrbsky orientovaného spisovatele z Černé Hory Miodraga Bulatoviće, který se v roce 1985 silně dotkl Slovinců ironizováním jejich jazyka a literatury.²⁸ Ale až soudní proces na přelomu jara a léta 1988 se skupinou čtyř mladých Slovinců zvedl ve Slovinsku zcela mimořádnou vlnu nevole. Před soud v Lublani byli tehdy postaveni vojenský specialista na problémy národní bezpečnosti Janez Janša, jeho kolega Ivan Borštner a redaktoři slovinského časopisu *Mladina* Franc Zavrl a David Tasić. Dávalo se jim za vinu, že ve zmíněném časopise *Mladina* zveřejnili tajné dokumenty Jugoslávské lidové armády (JLA), tedy že došlo k vyzrazení vojenského tajemství. Zveřejněné dokumenty se však vůbec netýkaly vojenských záležitostí, a tak nemohly nijak narušit obranyschopnost státu. Obsah publikovaných materiálů byl totiž čistě politický: vyplývalo z nich, že vrchní velení Jugoslávské lidové armády, která se po Titově smrti pokládala za garanta další existence Jugoslávie, s obavou sledovalo postupně se měnící nálady uvnitř slovinské společnosti a opakovaně varovalo nejvyšší slovinské politické orgány před hrozbou „kontrarevoluce“ ve Slovinsku a žádalo slovinské vedení k zásahu proti opozici. Podle dokumentů vyšlo také najevo, že JLA byla připravena v případě ohrožení panujícího systému na možnost rozhodného silového zakročení ve Slovinsku. Proti zatčení Janeze Janši vypukly ve Slovinsku masové protesty a demonstrace. Během soudního vyšetřování vznikl Výbor na obranu lidských práv (původně Výbor na podporu Janeze Janši byl přejmenován po zatčení Borštnera a

²⁷ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 114. ISBN 978-80-7277-463-0.

²⁸ Tamtéž.

Tasiće²⁹), jehož iniciátorem byl Janšův přítel Igor Bavčar, který pro toto sdružení získal mezi Slovinci za poměrně krátkou dobu tisíce sympatizantů, záhy schopných zaplnit na velkých demonstracích i hlavní lublaňská náměstí.³⁰ O Výboru na obranu lidských práv se dá říci, že se jednalo o první výrazně protirežimní občanskou iniciativu v tehdejší Slovinsku.³¹ Podpory se Janšovi dostalo i od místopředsedy slovinské skupštiny Aleksandra Ravnikara.³² Proces s Janšou a jeho spolupracovníky byl neveřejný, což ještě více zesílilo protesty a konal se před vojenským soudem v Lublani vzhledem k tomu, že se mezi obviněnými nacházeli i pracovníci vojenských institucí a byl veden v srbském jazyce³³. Většina Slovinců měla však sklon v tom vidět „arogantní, protislovinskou provokaci“. Články zveřejněné v časopise *Mladina* vyvolaly ve Slovinsku smršť kritických textů o JLA, v nichž se psalo o nepořádku uvnitř armády a přežívajícím komunistickém drilu, o finanční ne hospodárnosti JLA, osobním obohacování důstojníků atd. Janez Janša a Franc Zavrl byli odsouzeni k 18 měsícům vězení, Ivan Boštner byl odsouzen na 4 roky a David Tasić na 5 měsíců. V důsledku masových protestů slovinské veřejnosti byla čtveřice odsouzených po vypršení zhruba třetiny trestu propuštěna na svobodu.³⁴

Obě jmenované slovinské reformní skupiny, Kučanovi komunisté i nezávislí intelektuálové, si byly zpočátku názorově dosti blízké a schopné i vzájemné spolupráce. Dokladem toho bylo například jejich společné vystupování v letech 1987-1988 proti Bělehradem prosazovaným centralistickým ústavním dodatkům, které měly redukovat dosavadní pravomoci jednotlivých federativních republik a autonomních oblastí. Ústřední orgány se v tomto období s jejich pomocí snažily o výměnu takřka třetiny článků ústavy z roku 1974. Kritizovali také tvrdé zásahy srbské policie a armády v Kosovu. K

²⁹ JANŠA, Janez. *The making of the Slovenian state 1988-1992: the collapse of Yugoslavia*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994. s. 26. ISBN 8611141571.

³⁰ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 232. ISBN 978-80-7422-131-6.

³¹ JANŠA, Janez. *The making of the Slovenian state 1988-1992: the collapse of Yugoslavia*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994. s. 26. ISBN 8611141571.

³² RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 232. ISBN 978-80-7422-131-6.

³³ Srbština, respektive srbochorvatština byla v mnohonárodnostní socialistické Jugoslávii používána jako velcí řeči uvnitř JLA (cit. HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*, s. 115).

³⁴ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 115. ISBN 978-80-7277-463-0.

vzájemnému oddálení obou slovinských reformních proudů došlo až později. Z hlediska politické diferenciaci ve Slovinsku sehrál velmi významnou roli až rok 1989.³⁵

3.2 Politická opozice

Nekomunistická opozice se formuje již roku 1988, nejdříve ve Slovinsku a nejdříve Rolnický svaz, v létě 1988 pak už zmíněný Výbor na obranu lidských práv, který organizoval mítinky demokraticky smýšlejících občanů. Na společenskou kritiku politického a hospodářského stavu ve Slovinsku, respektive v Jugoslávii zareagoval v roce 1986 také Svaz komunistů Slovinska. Staré politické elity, jako S. Dolanc, M. Ribičič, F. Popit a další, byly zčásti nahrazeny pragmatičtějšími a liberálnějšími komunisty, na prvním místě Milanem Kučanem.³⁶ Nový posun nastává 17. ledna 1989, kdy Svaz komunistů Slovinska přijal po bouřlivé diskusi zásadní usnesení. Pod vedením proreformně laděného Milana Kučana se zřídá své vedoucí úlohy ve společnosti, krátce nato vzniká nekomunistická politická strana, a to Slovinský demokratický svaz (*Slovenska demokratična zveza*, SDZ), který se zformoval 11. ledna 1989. Činnost SDZ řídili přední členové dřívější „nestranické“ opozice, prvním předsedou byl sociolog a politolog Dimitrij Rupel. Hlavním úkolem činnosti SDZ bylo postavit vedle dosavadních snah Kučanových reformních komunistů, které byly podle názorů bezpartijní opozice nedostačující, výrazně národní a na vyspělou západní Evropu se orientující politický program. Během následujících měsíců se vytvořila ve Slovinsku pestrá směsice politických stran a hnutí, která zahrnovala všechny tradiční odstíny pravého i levého spektra: hnutí slovinských zelených, rolnický svaz, strana křesťanských demokratů, strana slovinských liberálů (vznikla transformací ZSMS), a další.³⁷

Dále se v únoru 1989 ustanovil Sociálně demokratický svaz Slovinska (*Socialno demokratska zveza Slovenije*, SDZS), který již otevřeně vystupoval se snahami stát se opoziční politickou stranou. Vlivnou politickou skupinou se sociální demokraté ve

³⁵ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 115-116. ISBN 978-80-7277-463-0.

³⁶ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, s. 103. ISBN 80-86429-37-7.

³⁷ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 565. ISBN 978-80-7106-375-9.

Slovinsku stávají od léta 1989, kdy se do jejich čela postavil organizátorsky velice schopný dlouholetý slovinský disident Jože Pučnik, který se právě vrátil z emigrace v SRN.³⁸

Ve velkém kongresovém sále Cankarova domu v Lublani se konalo 27. února 1989 shromáždění pod heslem „Za mír a soužití v Kosovu“ vyjadřující solidaritu Slovinců s tehdejšími snahami kosovských Albánců bránit se tlakům Bělehradu³⁹, konkrétně Svazu komunistů Srbska, v jehož čele byl od roku 1987 velice ambiciózní Slobodan Milošević, který toužil dosáhnout v Jugoslávii stejného mocenského postavení, jaké kdysi míval Josip Broz-Tito.⁴⁰ Během podzimu 1988 a jara 1989 se Miloševićovi podařilo upevnit svou moc na celém území Srbska včetně jeho autonomních oblastí a také v Černé Hoře. Srbský parlament přijal 23. února 1989 ústavní dodatky, které zcela zásadním způsobem omezovaly autonomii Kosova a Vojvodiny – znamenalo to faktické zrušení dosavadního autonomního postavení Kosova uvnitř Srbska.⁴¹ Slovinci si byli vědomi toho, že v budoucnu by mohl Bělehrad začít vyvíjet tlak i na likvidaci práv republik uvnitř samotné federace. Proto se ve vzniklém státoprávním konfliktu postavili na stranu kosovských Albánců. Akce Lublaně vyvolala v Srbsku silné pobouření, jehož důsledkem byly četné výpady srbského tisku proti Slovincům, což zpětně podpořilo nárůst proticentralistických a protisrbských nálad ve Slovinsku.⁴² Výrazem naprosto nové atmosféry ve společenském prostředí Slovinska se staly volby zástupce této republiky do předsednictva SFRJ. O obsazení postu tentokrát rozhodovalo všeobecné hlasování, namísto dřívějších kuloárních dohod, které jen formálně potvrzoval republikový parlament. Většina voličů vyjádřila podporu 2. dubna 1989 do té doby zcela neznámému mladému ekonomovi Janezu Drnovškovi, vystupujícímu jako kandidát Svazu demokratické mládeže Slovinska. Janez

³⁸ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 117. ISBN 978-80-7277-463-0.

³⁹ V Kosovu 1300 horníků držením hladovky požadovalo zachování autonomie (cit. VODOPIVEC, Peter. *Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konce 20. stoletja*. Ljubljana: Modrijan, 2007. s. 491. ISBN: 978-961-241-130-5.).

⁴⁰ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 116. ISBN 978-80-7277-463-0.

⁴¹ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 234-235. ISBN 978-80-7422-131-6.

⁴² HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 116-117. ISBN 978-80-7277-463-0.

Drnovšek přesvědčivě zvítězil nad Markem Bulcem, který byl kandidátem za Svaz komunistů Slovinska.⁴³

Na jaře 1989 se krátce zdálo, že hrozby a tlaky za strany Bělehradu těsněji spojí slovinskou opozici s mocí. Ale rozdíly v názorech, jakým směrem se ubírat, byly obrovské. Slovinské vedení trvalo na požadavku „politického pluralizmu bez stran“, hlavní opoziční skupiny a Svaz mládeže pak zcela přirozeně tíhly k transformaci v samostatné politické strany a prosazení pluralitního volebního systému. Slovinská moc a opozice se podobně jako v pohledu na politický systém rozcházely v nazírání na slovinskou a jugoslávskou budoucnost. Slovinská politická elita a nemalá část inteligence si ještě nedokázali představit slovinskou existenci bez Jugoslávie a bránila její přeměně v „asymetrickou“ federaci, která jednotlivým federálním republikám umožní, aby si sami rozhodli o vnitřním právním a politickém řádu. Naproti tomu se velká část opozice domnívala, že Slovinsko se musí co nejdříve stát suverénním státem a poté rozhodnout o vazbách „s jihoslovanskými a ostatními národy v rámci obnovené Evropy“. Vláda a opozice se tak nemohli shodnout na společném programovém prohlášení, který by definoval orientaci budoucí slovinské politiky.⁴⁴

Poprvé slovinská opozice uceleně a veřejně vyhlášovala své politické cíle 8. května 1989 na velké lidové manifestaci v Lublani.⁴⁵ Sešlo se okolo 10 tisíc lidí, mezi nimi nechyběli nejvýznamnější odpůrci režimu, kteří nešetřili kritikou směrem ke slovinským komunistům kvůli jejich ústupkům vůči Bělehradu. Tato manifestace vyvrcholila dokumentem nazvaným Májová deklarace (*Majniška deklaracija*).⁴⁶ Pojmenování deklarace evokovalo stejnojmenný dokument jihoslovanských poslanců prezentovaný v rakouské říšské radě v květnu 1917. V přijatém manifestu se mj. požadovalo: „1. *Chceme žít v suverénním státě slovinského národa. 2. Jako suverénní země budeme samostatně rozhodovat o svazcích*

⁴³ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 565-566. ISBN 978-80-7106-375-9.

⁴⁴ VODOPIVEC, Peter. *Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konce 20. stoletja*. Ljubljana: Modrijan, 2007. s. 494. ISBN: 978-961-241-130-5.

⁴⁵ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 117. ISBN 978-80-7277-463-0.

⁴⁶ PIRJEVEC, Jože. *Jugoslávie 1918–1992. Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevičovy a Titovy Jugoslávie*. Praha: Argo, 2000. s. 459. ISBN 80-7203-277-1.

*s jugoslávskými a dalšími národy v rámci proměňující se Evropy. 3. Slovinský stát se musí zakládat na respektování lidských práv a svobod.*⁴⁷

Zároveň s Májovou deklarací předložila opozice, konkrétně Ústavní sbor vedený Francem Bučarem, návrhy na změny slovinské ústavy, které by zaručily politickou pluralitu, hospodářskou suverenitu a právo na rozhodování Slovinska, respektive Slovinců. Tyto návrhy byly vládou přijaty a připraveny ve formě dodatků ke slovinské ústavě; reakcí na centralizační dodatky k federální ústavě se tedy staly autonomii posilující dodatky k federální ústavě republikové.⁴⁸

Slobodana Miloševiče, jenž byl zvolen prezidentem Srbska v květnu 1989, tento zvrát událostí přiměl k tomu, že označil slovinské jaro za primitivní a fašistické řešení iracionální nenávisti. V polovině měsíce května po velké hádce, k níž došlo na 22. zasedání ústředního výboru Svazu komunistů Jugoslávie, věnovaném otázce Kosova, fakticky přerušil styky se slovinskými komunisty.⁴⁹

Tehdejší slovinská opozice pozorně sledovala přípravy na prohloubení hospodářské a politické integrace západoevropských zemí, které později vyústily podepsáním tzv. maastrichtských dohod a ustanovení Evropské unie (EU).⁵⁰ Vůdce SDZ Dimitrij Rupel postavil Slovince před radikální otázku: „*Bude Slovinsko vstupovat do Evropy jako suverénní národ, nebo tam vstoupí za zprostředkování Bělehradu? Jestliže by Slovinsko zkusilo vstoupit do Evropy v jugoslávském balíku, znamenalo by to jeho degradaci na úroveň nižší administrativní jednotky, resp. na úroveň jedné z evropských menšin. Na místo, aby nutnou část své suverenity předalo Evropě, předalo by ji Bělehradu. Ten by pak za stejnou část své suverenity, kterou by sám podstoupil Evropě, požadoval výměnou v podstatě celou slovinskou suverenitu.*“⁵¹

⁴⁷ PRUNK, Janko. *Slovenski narodni vzpon*. Ljubljana: Državna Založba Slovenije, 1992. s. 417. ISBN 86-341-0846-5.

⁴⁸ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 109. ISBN 80-86429-37-7.

⁴⁹ PIRJEVEC, Jože. *Jugoslávie 1918–1992. Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevičovy a Titovy Jugoslávie*. Praha: Argo, 2000. s. 459. ISBN 80-7203-277-1.

⁵⁰ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 117. ISBN 978-80-7277-463-0.

⁵¹ RUPEL, Dimitrij. *Slovenska pot do samostojnosti in priznanja*. Ljubljana: Kres, 1992. s. 53. ISBN 86-7823-011-8.

V této souvislosti je možno vyslovit zásadní tezi: na přelomu 80. a 90. let se ocitli Slovinci na dalším významném rozcestí svého národního vývoje. Po celé 19. a ještě i v průběhu velké části 20. století stupňovali své snahy o prosazení národní emancipace a svobody. Vzhledem ke svému poměrně malému počtu a permanentnímu pocitu ohrožení ze strany Němců a Italů po dlouhou dobu spatřovali prostor pro zajištění svých národních zájmů v rámci širšího jugoslávského státního celku. Z tohoto důvodu také dvakrát, roku 1918 a opět i roku 1945, volili soužití s ostatními jihoslovanskými národy uvnitř společné Jugoslávie.⁵²

Přesvědčení o nutnosti získání úplné státní samostatnosti se mohlo mezi Slovinci objevit teprve v radikálně se proměňujících politických podmínkách v závěru 20. století, kdy se rozkládal komunistický systém ve východní Evropě a na atraktivnosti rychle ztrácel „jugoslávský samosprávný socialismus“. Jestliže o státoprávním začlenění Slovinců do společného jugoslávského státu v minulosti rozhodly zejména důvody národněobranné, posílené sice fiktivní, přesto však do značné míry působící tzv. jugoslávskou ideou, slovinské rozhodnutí o potřebě státní svrchovanosti, poprvé jasně formulované slovinskými bezpartijními představiteli opozice, bylo vyvoláno hlavně motivy ekonomickými a politickými: hospodářským zaostáváním Jugoslávie, obavami o její následující politický i národnostní vývoj. Na přelomu 80. a 90. let se orientovaly národní zájmy Slovinců mnohem intenzivněji na severozápad (na západní a střední Evropu), kde se po 2. světové válce utvářely demokratické a ekonomicky prosperující státy, než na jihovýchod (tj. na politicky konzervativní, hospodářsky upadající a národnostními konflikty znovu silně ohroženou Jugoslávii). Takto vyhraněný názor zastávala roku 1989 ve Slovinsku zpočátku víceméně jen intelektuální elita, která byla schopná hlubší analýzy i velké míry politické předvídavosti. Teprve v následujících obdobích se k ní přidávalo stále více Slovinců.⁵³

Je potřeba se zmínit, že na sklonku socialistické éry žilo ve Slovinsku 1,91 milionů obyvatel a Slovince lze považovat za typický západoevropský národ, kde bylo vysoké procento městského obyvatelstva, silná střední vrstva s početnou inteligencí. Během roku

⁵² HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 118. ISBN 978-80-7277-463-0.

⁵³ Tamtéž, s. 118-119.

1990 se DEMOS (viz níže) ujal politické iniciativy ve Slovinsku na jeho cestě k úplné nezávislosti. Slovinci se cítili tak silní, že Jugoslávskou federaci již nepotřebovali.⁵⁴

3.3 Proces rozpadu režimu

Slovinci pozvolna přijímali první opatření na svou ochranu: 20. července slovinský parlament rozhodl o tom, že z ústavy bude vypuštěno usnesení o vedoucí úloze komunistické strany a současně uznal právo na politický pluralismus. Zároveň přijal návrhy třiapadesáti skutečně revolučních ústavních doplňků. V nich se hovořilo o bezvýhradném právu Slovinska na sebeurčení a odtržení, o právu samostatně určovat výši příspěvku do státní pokladny a také o tom, že se v republice nemůže vyhlásit výjimečný stav, ani se nesměla zavádět žádná mimořádná opatření bez souhlasu jejích orgánů.⁵⁵

Nejen v Srbsku, ale také v Makedonii, Chorvatsku i Bosně tento důkaz nedůvěry vůči Jugoslávii vyvolal rozhořčení a nesouhlas. Ve sporech se angažovaly nejvýše postavené stranické a státní složky, v první řadě svazový sekretariát národní obrany, který slovinskému předsednictvu zaslal 21. září 1989 „přísně tajný“ dopis, v němž vyjádřil kritický názor na vzniklou situaci. Skutečnost, že ho *Mladina* mohla zveřejnit ve svém následujícím čísle, byla jasným důkazem, že ve Slovinsku byly neshody mezi opozicí a mocí překonány a pod vlivem hrozícího nebezpečí se formuje společná fronta. Komunistická strana uspořádala 22. září 1989 setkání u kulatého stolu se všemi existujícími politickými skupinami (k dosud známým přibyla strana zelených), které jí shodně vyjádřily podporu.⁵⁶ První etapu zásadních reforem ve Slovinsku završilo schválení 27. září 1989 několika dodatků k republikové ústavě, které posilovaly seberozhodovací pravomoci republiky. Jedním z nejslabších článků soudržnosti SFRJ byl legislativní systém. Poslední svazová ústava z roku 1974 dávala republikám v oblasti tvorby zákonů silné pravomoce. Republikové zákony byly prakticky nadřazeny zákonům celosvazovým, respektive pokud došlo ke střetu mezi republikovým a svazovým zákonem, byl až do vyřešení problému ústavním soudem SFRJ v platnosti zákon republikový. Jednotlivé republiky toho během krize na přelomu 80. a 90. let intenzivně využívaly. Však tuto

⁵⁴ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 237. ISBN 978-80-7422-131-6.

⁵⁵ PIRJEVEC, Jože. *Jugoslávie 1918–1992. Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevičovy a Titovy Jugoslávie*. Praha: Argo, 2000. s. 460. ISBN 80-7203-277-1.

⁵⁶ Tamtéž.

taktiku, tj. provádění účelových úprav v rámci ústav jednotlivých republik, poprvé použilo na začátku roku 1989 Srbsko k likvidaci politické autonomie Kosova.⁵⁷

Republikový parlament schválením zrušení vedoucí úlohy SKS v republice a legalizací nově vznikajících politických stran ve Slovinsku umožnil i konstitucionálně politický pluralismus, zrušil preferenční postavení kolektivního (socialistického) vlastnictví a tím zrovnoprávnil všechny formy vlastnictví a dále přijal listinu základních občanských a politických práv jako součást Ústavy Slovinska. Mezi přijatými zákony byla i novela potvrzující právo Slovinska na úplné sebeurčení. Spolu s tím bylo dohodnuto, že se na jaře 1990 uskuteční znovu pluralitní volby, prakticky poprvé po 50 letech. Přijetím těchto dodatků nabralo Slovinsko naprosto nový politický směr a výrazně předstihlo ostatní republiky v rámci jugoslávské federace, kde se o podobných věcech začalo teprve diskutovat. Z tohoto vyplývá, že velkým specifikem Slovinské republiky v rámci Jugoslávie a potažmo i východní Evropy bylo, že se tamější ještě stále vládnoucí politická elita, Kučanovi reformní komunisté, ve skutečnosti sama rozhodla otevřít dveře volné politické soutěži, a to i bez radikálních protestních demonstrací veřejnosti.⁵⁸

Posilující demokratické hnutí ve Slovinsku, které se nechtělo podřizovat centrálním orgánům federálního státu, vyvolalo v Bělehradě silnou nevoli. Milošević sice dělal všechno proto, aby podkopal základy národnostně tolerantního režimu, který vznikl za Titovy éry, ale současně levicově totalitní režim vehementně bránil. Chtěl pod svou dominancí posílit federaci, nikoliv přihlížet jeho rozpadání, z tohoto důvodu zaměřil v průběhu roku 1989 svou propagandu proti Lublani. Miloševićovi přívrženci i srbští pravicoví nacionalisté obviňovali slovinské politiky z národního sobectví a ze zrady jugoslávské ideje. Upozorňovali je, že pouze jugoslávská federace může slovinský národ ochránit před německým a italským odnárodňovacím tlakem. Cílem kampaně bylo zosnovat mocenský zásah proti slovinskému demokratickému hnutí, který měl proběhnout podle scénáře úspěšně provedeného již předtím v Kosovu, v Černé Hoře a ve Vojvodině.⁵⁹ Na den 1. prosince 1989 (na výročí založení Království SHS) chtěli srbští nacionalisté s místními konzervativci uspořádat v Lublani veřejné shromáždění za účasti asi 30-40 000

⁵⁷ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 119. ISBN 978-80-7277-463-0.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 566. ISBN 978-80-7106-375-9.

lidí, převážně Srbů z Kosova, Srbska a Černé Hory. Svolání mítinku, který podpořilo svazové vedení, odůvodňovali záměrem vysvětlit slovinskému lidu „pravdu“ o podstatě krize v Kosovu.⁶⁰ Mítink však měl ve skutečnosti projevovat podporu komunistickým ideálům a přichystat půdu pro odstranění Kučanovy skupiny. O hrozícím nebezpečí slovinské liberální vedení velmi dobře vědělo, a proto nehodlalo připustit žádné provokace, které by měly za následek destabilizaci situace.⁶¹ Proti připravované akci se Svaz komunistů Slovinska v čele s Kučanem tvrdě postavil a získal si na svou stranu i většinu slovinské veřejnosti. Lublaňská radnice shromáždění zakázala a policie dostala příkaz zasáhnout, pokud by se přes zákaz uskutečnilo. Slovinští železničáři oznámili, že budou bojkotovat příjezd „mítinkářů“, obyvatelé jižního Štýrska byli připraveni stavět na silnicích zátarasy. Díky jednotnému slovinskému odporu nakonec srbští radikálové plánovaný mítink raději odvolali.⁶² Stanovisko Slovinska podpořilo také Chorvatsko, které nepovolilo účastníkům „pochodu na Slovinsko“ přesun přes chorvatské území.⁶³

Pro Bělehrad znamenal zákaz shromáždění v Lublani konečný důkaz, že ve „Slovinsku vládnou síly násilí“. Obvinili slovinské orgány, že zpřetrhaly doposud přátelské vztahy se „srbským lidem“.⁶⁴ Srbská vláda reagovala opravdu podrážděně a ještě zostřila propagandistickou kampaň. Na protest proti zákazu lublaňského shromáždění začalo Srbsko dokonce blokovat od poloviny prosince 1989 dovoz slovinského zboží. Toto naprosto bezprecedentní opatření, které dále oslabovalo samotné základy jugoslávské federace, se však projevilo jako kontraproduktivní. Došlo totiž k poškození především srbské ekonomiky. Stále více Slovinců se navíc klonilo k názoru, že jejich země je schopná prosperovat, jen za předpokladu odchodu z federace.⁶⁵

⁶⁰ VODOPIVEC, Peter. *Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konce 20. stoletja*. Ljubljana: Modrijan, 2007. s. 497. ISBN: 978-961-241-130-5.

⁶¹ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 566. ISBN 978-80-7106-375-9.

⁶² HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 120. ISBN 978-80-7277-463-0.

⁶³ VODOPIVEC, Peter. *Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konce 20. stoletja*. Ljubljana: Modrijan, 2007. s. 497. ISBN: 978-961-241-130-5.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 566. ISBN 978-80-7106-375-9.

Do narůstajícího mocenského zápasu v Jugoslávii vstoupil v průběhu roku 1989 další subjekt. V podmínkách postupného rozkládání ústředních stranických struktur rychle narůstal význam federální vlády. Její vliv se ještě více posílil, poté co na postu předsedy vlády nahradil v březnu roku 1989 zastánce autentického titoismu Branka Mikuliće chorvatský politik a ekonom Ante Marković. Po převzetí úřadu se Marković potýkal nejen se složitou vnitropolitickou situací, ale také s podmínkami ohromné hospodářské krize, jejíž prohlubování se Mikulićova vláda několikrát marně pokoušela zastavit. V průběhu druhé poloviny 80. let se dále zvýšila zahraniční zadluženost, inflace vystoupila na více než 50 % měsíčně, v různých částech země propukaly téměř každý den mzdové stávky.⁶⁶

Marković se řadil k těm komunistickým politikům, kteří si uvědomovali, že dosavadní společenský, ekonomický i politický systém se již definitivně přežil a že je nevyhnutelné co nejdříve začít se zásadními reformami. Nový předseda kabinetu byl upřímným zastáncem národnostní tolerance a byl si vědom, jaké hrozné následky by přinesl živelný rozpad SFRJ. Ve své politice vycházel tedy z toho, že jugoslávský stát může přežít jedině tehdy, pokud překoná ekonomické problémy a poskytne svým občanům přitažlivou perspektivu. Marković se na rozdíl od svých předchůdců při přípravě hospodářské reformy neřídil marxistickými poučkami, ale pokusil se provést zásadní nápravu hospodářství za pomoci přísné restriktivní měnové politiky. Vláda v čele s Markovićem na začátku roku 1990 provedla drastickou devaluaci dináru, zároveň snížila objem peněz v oběhu. Federální kabinet ovšem nepostupoval v zájmu politické stability s odpovídající razancí při realizaci některých dalších nezbytných, avšak nepopulárních opatření. Marković chtěl, aby se bez větších sociálních otřesů socialistická ekonomika transformovala v moderní tržní hospodářství. Jeho opatření se setkala s kladnými ohlasy.⁶⁷

Okamžitý příznivý efekt ekonomických reforem nemohl nijak zásadněji zklidnit rozbouřenou vnitropolitickou situaci. Vedle pokračující vzpoury albánského etnika v Kosovu, kterou Milošević potlačoval za použití represí, probíhaly první ozbrojené střety mezi Chorvaty a Srby v okolí dalmatského Kninu. Navíc jugoslávskou politickou scénou stále více destabilizoval vývoj na mezinárodním poli. Náhlé zhroucení komunistických režimů v Bulharsku a v Československu, pád berlínské zdi a definitivní rozklad sovětského

⁶⁶ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 566. ISBN 978-80-7106-375-9.

⁶⁷ Tamtéž, s. 567.

bloku uvolnily ke konci roku 1989 poslední zábranu, která držela alespoň naoko pohromadě ztrouchnivělý režim. Z nevinného hašteření, kterým se ještě v roce 1989 mohla zdát narůstající krize, se přešlo během velmi krátké doby v ničivý střet. Problémy, které byly tlumené dvě desetiletí Titem a jeho nástupci se změnily ve výbušnou směs. Jugoslávský lid tak začal platit vysokou daň za relativně obstojnou životní úroveň a poklidný život 80. let.⁶⁸

Na konci prosince 1989 zveřejnila své programové prohlášení nově ustavená koalice slovinských opozičních stran Demokratická opozice Slovinska (*Demokratična opozicija Slovenije*, známá pod zkratkou DEMOS). Do koalice nejprve vstoupil Slovinský demokratický svaz SDZ, dále pak Sociálnědemokratický svaz Slovinska SDZS a Slovinští křesťanští demokraté (*Slovenski krščanski demokrati*, SKD), později se k nim přidali ještě Slovinský rolnický svaz (*Slovenska kmečka zveza*, SKZ), Slovinská živnostenská strana (*Slovenska obrtniška stranka*, SOS) a Strana Zelených (*Zeleni Slovenije*, ZS). Předsedou DEMOSU se stal Jože Pučnik. V koaličním programu se mj. požadovalo: „*vytvoření suverénního státu slovinského národa*⁶⁹, *samostatnou vnitřní a zahraniční politiku Slovinska, vytvoření systému parlamentní demokracie a právního státu.*“ Koaliční partneři se současně zavazovali ke vzájemné podpoře v nadcházejících parlamentních volbách.⁷⁰

V závěru roku 1989 opustil řady Svazu komunistů Slovinska jeho dosavadní předseda Milan Kučan, který byl nahrazen Cirilem Ribičičem. Kučan oficiálně zdůvodnil svůj odchod tím, že vzhledem ke svému komunistickému původu nechce být překážkou pro další transformační proces v zemi. Pozorovatelé se ovšem shodovali v názoru, že si tím chtěl vybudovat pozici „nezávislé osobnosti“ pro nadcházející volby Předsednictva (prezidenta) Slovinska, které měly probíhat současně s parlamentními volbami.⁷¹ Svobodné volby byly vypsány ve Slovinsku na 8. ledna 1990, dalšího dne dochází

⁶⁸ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 567-568. ISBN 978-80-7106-375-9.

⁶⁹ Stát buď samostatný, nebo v konfederaci s ostatními jugoslávskými republikami (cit. HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*, s. 120).

⁷⁰ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 120. ISBN 978-80-7277-463-0.

⁷¹ Tamtéž.

k úplnému oddělení Socialistického svazu pracujících od Svazu komunistů Slovinska a jeho prohlášení se za samostatnou stranu.⁷²

Průběh XIV. sjezdu, který se sešel v Bělehradě 20. ledna 1990, se stal předzvěstí bouřlivých událostí. Jednání sjezdu od samého počátku provázal zásadní spor, který se týkal stanov budoucí role komunistické strany. V ostrém rozporu se proti sobě postavila stanoviska srbské organizace a slovinské reformní skupiny, která měla podporu i části delegátů zvolených v Chorvatsku. Poté, co valné shromáždění zamítlo návrh Milana Kučana na konfederalizaci komunistické strany, na protest opustili 23. ledna slovinští účastníci sjezdové jednání. Krize Svazu komunistů Jugoslávie, do té doby hlavního opěrného pilíře komunistické moci v Jugoslávii, dokazovala, že dosavadní politický systém se nezadržitelně hroutí. V důsledku faktického rozkladu SKJ začalo množství lidí odevzdávat své stranické legitimace. Lze říci, že odchod slovinských aktérů z jednání znamenal de facto zánik Svazu komunistů Jugoslávie. Zbytek strany se po několika měsících přežívání rozdělil podle jednotlivých republik. Nadobro se tak rozpadlo mocenské centrum, které rozhodovalo více než 45 let o osudech národů v Jugoslávii.⁷³

SKS se v následujících týdnech uchýlilo k rozhodnutí organizačně se osamostatnit a přejmenovat na SKS-SDP, Stranu demokratické přeměny (*Zveza komunistov Slovenije – Stranka demokratske prenove*). Podle prohlášení předních stranických představitelů se mělo toto uskupení napříště stát stranou sociálnědemokratického typu.⁷⁴

7. března přijal slovinský parlament další dovětky k republikové ústavě. Z názvu republiky byl vypuštěn termín „socialistická“, dále byla navržena změna dosavadního federativního uspořádání státu na konfederativní a současně se deklarovala hospodářská nezávislost Slovinska na svazovém centru. Posledně zmíněný krok byl odůvodňován „ekonomickým zneužíváním Slovinska federací“.⁷⁵

⁷² PIRJEVEC, Jože. *Jugoslávie 1918–1992. Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevičovy a Titovy Jugoslávie*. Praha: Argo, 2000. s. 463. ISBN 80-7203-277-1.

⁷³ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 568. ISBN 978-80-7106-375-9.

⁷⁴ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 121. ISBN 978-80-7277-463-0.

⁷⁵ Tamtéž.

V dubnu roku 1990 se ve Slovinsku uskutečnily první poválečné svobodné volby do republikového parlamentu. Přičemž byly výrazně ovlivněny složitým ústavním sestavením republikového parlamentu, který vycházel z Kardeljových experimentů. Podobně jako ostatní republikové parlamenty také slovinská skupština byla po roce 1974 složena ze tří komor; nejdůležitější z nich byl Společensko-politický sbor (*Družbeno-politični zbor*), který měl podíl na přijímání všech rozhodnutí. Ústava taxativně vymezila, ve kterých případech byl ke schválení zákona vyžadován souhlas jedné či obou dalších komor – Sbor sdružené práce (*Zbor združenega dela*) a Sbor komun (*Zbor občin*), vyjadřujících regionální zájmy slovinské společnosti. Posty ve všech komorách byly obsazovány metodou delegací (měly vždy 80 členů).⁷⁶

Ke složité situaci vedla jednání mezi vládními stranami a opozicí z přelomu 1989 až 1990, kdy se do každé z komor volilo rozdílným způsobem; shoda byla v tom, že nejpodstatnější jsou volby do Společensko-politického sboru. Jelikož si ani dosud vládnoucí bývalí komunisté, ani opoziční DEMOS nebyli úplně jisti svou pozicí, dohodli se nakonec na přijetí proporčního volebního systému pro volby do této komory. Dále byla celá volba ještě více komplikována tím, že volič měl více možností, jak hlasovat. Mohl se rozhodnout jak pro jednu kandidátní listinu, tak pro více kandidátních listin; na těch měl možnost zaškrtnout minimálně jednoho maximálně sedm kandidátů. Pro hlasování do Zboru občin byl uplatněn dvoukolový volební systém relativní většiny, pro Sbor jednotné práce pak systém relativní většiny.⁷⁷

Parlamentní volby začaly 8. dubna, kdy se konaly volby do Společensko-politického sboru a zároveň první kolo voleb do Sboru občin. 11. dubna se uskutečnily volby do Sboru sdružené práce a 22. dubna pak druhé kolo do Sboru občin v těch volebních obvodech, kde v prvním kole nezískal žádný z kandidátů absolutní většinu hlasů.⁷⁸ Voleb se zúčastnilo 16 různých politických seskupení a množství nezávislých kandidátů. Téměř u všech se v programu objevil požadavek suverénního státu Slovinska. Vzájemně se lišili jen v názoru, jakým způsobem a jak rychle k této suverenitě dospět. Nejlépe mezi jednotlivými stranami ve volbách dopadla postkomunistická SKS-SDP (přes 17% hlasů). Konečným vítězem

⁷⁶ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 118. ISBN 80-86429-37-7.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž, s. 119.

voleb se však stala s dohromady 56% hlasů koalice DEMOS.⁷⁹ Z výsledků vyplývá, že nejsilnější politickou stranou se stali postkomunisté a ani zisky ostatních stran, které se vytvořily na základech bývalých společensko-politických organizací (liberální strany a Socialistické strany), neukazují na rozhodnou nechuť slovinských voličů vůči k dosud vládnoucím stranám a politikům.⁸⁰

V květnu 1990 byl ustanoven nový slovinský parlament s předsedou Francem Bučarem (DEMOS).⁸¹ Dále došlo na základě výsledků parlamentních voleb k sestavení nové vlády, respektive výkonné rady. Tento orgán v souladu s ústavou z roku 1974 reprezentoval, společně s předsednictvem republiky, výkonnou moc. V červnu 1990 se rada, mající 25 členů, přeměnila ve vládu s patnácti ministerstvy včetně ministerstva obrany nebo ministerstva zahraničí.⁸² Sestavením nového slovinského kabinetu byl pověřen předseda křesťanských demokratů Lojze Peterle, jehož strana získala ve volbách z jednotlivých koaličních partnerů největší počet hlasů (13%). První nekomunistickou vládu v dějinách federativní Jugoslávie představovalo kromě zástupců DEMOSu také několik slovinských liberálů z bývalé ZSMS a dokonce i stoupců SKS-SDP; ti tady ovšem nebyli za stranu, ale jen jako nezávislí odborníci.⁸³ Politická platforma DEMOSu, kterou vypracovali Jože Pučnik, Janez Janša, Dimitrij Rupel a Igor Bavčar, se stala základem programu Peterleho vlády. Ta předpokládala vytvoření suverénního státu slovinského národa, transformaci socialistické ekonomiky na tržní hospodářství, samostatnou vnitřní a zahraniční politiku Slovinska a vybudování právního státu.⁸⁴ Nová slovinská vláda se pokoušela v následujícím období v koordinaci s Chorvatskem, kde se mezitím také podařilo zvítězit

⁷⁹ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 121. ISBN 978-80-7277-463-0.

⁸⁰ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 120. ISBN 80-86429-37-7.

⁸¹ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 122. ISBN 978-80-7277-463-0.

⁸² CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 120. ISBN 80-86429-37-7.

⁸³ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 122. ISBN 978-80-7277-463-0.

⁸⁴ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 570. ISBN 978-80-7106-375-9.

opozičním silám, vypracovat projekt nového konfederativního uspořádání Jugoslávie. Nový kabinet začal ihned pracovat na naplnění svého programu.⁸⁵

Vedle vlády představovalo výkonnou moc pětičlenné republikové předsednictvo v čele s předsedou – prezidentem. Ve Slovinsku z hlediska fungování politického systému a zvláště formování základních parametrů demokratického přechodu bylo velmi důležité, že ve stejné době jako volby do parlamentu, tedy 8. a 22. dubna, se zároveň uskutečnily volby předsedy, respektive členů předsednictva (také 22. dubna proběhly volby zastupitelstev v 64 občinách). Slovinská skupština na počátku roku 1990 kromě příprav zákonné báze parlamentních voleb vypracovala také změny a úpravy volebního systému na obsazení postů členů předsednictva včetně předsedy. Až doposud byly tyto volby nepřímé, ale v roce 1990 se toto ustanovení změnilo a volby předsednictva a jeho předsedy byly uskutečněny jako přímé. Předseda předsednictva měl být zvolen na základě absolutní většiny hlasů. Za předpokladu, že by v prvním kole žádný z kandidátů nezískal absolutní většinu, mělo rozhodnout druhé kolo za účasti dvou nejúspěšnějších kandidátů z kola prvního.⁸⁶

Členy předsednictva, kteří byli voleni z jedné kandidátní listiny (příčemž volič vždy označil právě čtyři kandidáty) a jejichž skutečná politická moc byla spíše formální, se stali Ciril Zlobec, Matjaž Kmecl, Ivan Oman, a Dušan Prut. Do voleb o post předsedy předsednictva byli přihlášení čtyři kandidáti – Marko Dešmar jako kandidát za Liberální stranu, Jože Pučnik jako kandidát DEMOSu, Milan Kučan jako kandidát za Stranu demokratické obnovy a Ivan Kramberger jako nezávislý kandidát. „V prvním kole získal M. Kučan 44,4% hlasů, na druhém místě se umístil J. Pučnik s 22,6%. Populistický I. Kramberger, který mj. zpochybňoval slovinské hranice s Itálií a Rakouskem, získal 18,5 % hlasů (později byl za dosud nevyjasněných okolností zavražděn), na posledním místě se pak umístil s 10,5% hlasů M. Demšar.“⁸⁷

⁸⁵ HLADKÝ, Ladislav. *Jugoslávská krize a její historické souvislosti*. Jinočany: H & H, 1993. s. 17. ISBN 80-85467-15-1

⁸⁶ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 121. ISBN 80-86429-37-7.

⁸⁷ Tamtéž, s. 121-122.

Rozdíl v prvním kole mezi M. Kučanem a J. Pučnikem byl poměrně výrazný. Navíc se voliči M. Dešmara ve druhém kole přiklonili spíše ke kandidátovi umírněného reformního postoje než k radikálně antikomunistickému J. Pučnikovi. Ve druhém kole voleb po zisku 58,6% hlasů se stal předsedou slovinského předsednictva (tedy prezidentem) Milan Kučan, s nímž vláda sdílela výkonnou moc. Slovinci tak dali najevo, že nejsou zastánci radikálních změn, ale spíše určitého kompromisu mezi postkomunistickými a křesťanskými politickými stranami.⁸⁸

3.4 Cesta k samostatnosti

Po volebním vítězství nekomunistických sil Slovinsko ještě rychleji pracovalo na vytvoření své úplné samostatnosti. 2. července 1990 schválil slovinský parlament Deklaraci o suverenitě Republiky Slovinsko. Ústava z roku 1974 sice dávala republikám poměrně široký prostor při přijímání zákonů, ale ty ovšem nesměly být v rozporu s existující ústavou a platnými federálními zákony. Pokud došlo ke střetu republikového a svazového zákona a nepodařilo se dojít k řešení, tak rozhodoval federální ústavní soud. Tento mechanismus už nadále neplatil a ani rozhodnutí svazového ústavního soudu nijak neovlivňovalo platnost slovinských zákonů. To znamenalo, že federální zákony měly platit ve Slovinsku jen v případě, že nebyly v rozporu s právním řádem republiky. Také svazové orgány již napříště nerozhodovaly ve Slovinsku přímo, ale pouze prostřednictvím slovinských úřadů. Deklarace současně stanovila lhůtu jednoho roku, ve které mělo dojít k vypracování nové ústavy, a nejspíše po uplynutí této doby se slovinští poslanci již neměli zúčastňovat jednání parlamentu v Bělehradě.⁸⁹

Slovinsko současně (přes velkou nevoli svazového centra) převzalo plné velení nad republikovou Teritoriální obranou (TO). Pod vedením radikálního Janeze Janši, který v Peterleho vládě řídil ministerstvo obrany, byly vytvořeny podmínky pro urychlené zformování slovinské armády, ačkoli značná část slovinské veřejnosti ještě před volbami podporovala spíše myšlenku úplné demilitarizace republiky.⁹⁰ „*Počátkem podzimu roku 1990 již vůdčí představitelé Demosu otevřeně prohlašovali názor, že jugoslávská federace*

⁸⁸ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 122. ISBN 80-86429-37-7.

⁸⁹ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 242. ISBN 978-80-7422-131-6.

⁹⁰ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 122. ISBN 978-80-7277-463-0.

se již přežila, neboť svými centralistickými mocenskými prostředky napomáhala k udržení rozbujele státní byrokracie a politicky zdiskreditovaného komunistického systému a že Slovinsko může zůstat ve společném svazku s dalšími jugoslávskými národy je tehdy, pokud se SFRJ změní ve velmi volnou konfederaci. Požadavek konfederace znamenal totéž, co samotné Slovinsko. Projekt konfederativní přeměny Jugoslávie, který společně vypracovaly výbory slovinského a chorvatského parlamentu. Přes přetrvávající rozpory v mnoha jiných otázkách dosáhla v tomto bodě pravicová vláda s postkomunistickým prezidentem Kučanem postupně konsensu.⁹¹

V té době se slovinská politická špička intenzivně zajímala o názory panující v ostatních jugoslávských republikách, zejména o stanoviska tamější protikomunistické opozice. Vyhodnocovaly se především názory na klíčovou otázku, zda je opravdu možná politická, ekonomická a společenská transformace Jugoslávie jako celku.⁹² S netrpělivostí se očekávaly výsledky parlamentních voleb ve zbývajících republikách. V Srbsku a v Černé Hoře však na konci roku 1990 znovu vyhráli komunisté, kteří hájili v politických a státoprávních otázkách status quo.⁹³ Ani výsledky sondážních návštěv slovinských politických představitelů v ostatních svazových republikách nebyly optimistické. Jože Pučnik se sešel například s vůdcem tehdejší nekomunistické opozice v Srbsku Vukem Draškovićem. Došel však ke zjištění, že jeho názory na náhlý státoprávní problém se de facto shodují s představami Slobodana Miloševiče – zachovat stávající federaci jako jedinou možnost udržení společného státu a to za každou cenu a v případě, že dojde k rozkladu Jugoslávie na konfедераční svazek nebo dokonce skupinu samostatných republik zajistit pro všechny Srby žijící na území Jugoslávie spojení do jednoho státu.⁹⁴

V té chvíli, 26. října 1990, vedoucí představitel Demosu Jože Pučnik prohlásil v reakci na setkání s Draškovićem a rovněž s ohledem na zprávy v tisku o neustále se zhoršujících vztazích mezi Chorvaty a Srby v oblasti Dalmácie, kde v té době vypukly první vzájemné ozbrojené srážky, v lublaňských novinách Delo: „*Mé motto je – co nejdřív pryč od*

⁹¹ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 570. ISBN 978-80-7106-375-9.

⁹² HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 122. ISBN 978-80-7277-463-0.

⁹³ HLADKÝ, Ladislav. *Jugoslávská krize a její historické souvislosti*. Jinočany: H & H, 1993. s. 117. ISBN 80-85467-15-1.

⁹⁴ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 123. ISBN 978-80-7277-463-0.

Jugoslávie“⁹⁵. Poté byl iniciativní skupinou DEMOSu 10. listopadu 1990 prosazen ve slovinském parlamentu návrh na vypsání lidového hlasování – plebiscit o samostatnosti a suverenitě Slovinské republiky.⁹⁶ Legislativu spojenou s všelidovým hlasováním převzala ústavní komise, která byla složená z představitelů jednotlivých parlamentních politických stran. V komisi nebyla jednota v tom, jestli je vůbec referendum nutné, když většina Slovinců již dostatečně vyjádřila souhlas se samostatností v parlamentních volbách – samostatnost měl ve svém programu jak DEMOS, tak prakticky všechny kandidující strany. M. Kučan pokládal plebiscit za zbytečný, DEMOS na něm však trval. Slovinští politikové totiž chtěli využít očekávaného kladného výsledku jako průkazného argumentu vůči svazovému centru i vůči zahraničí. Po určitých počátečních rozpacích a váhání ohledně radikálnosti tohoto kroku vyjádřil podporu myšlenky plebiscitu i Milan Kučan a také zástupce Slovinska v Předsednictvu Janez Drnovšek.⁹⁷ 6. prosince 1990 parlament přijal odpovídající zákon a určil, že plebiscit bude platit pouze za podmínky, že výsledek bude podložen absolutní většinou hlasů.⁹⁸ Silný vliv na výsledek hlasování mělo mj. prohlášení katolické církve ve Slovinsku, konkrétně arcibiskupa Alojzije Šušlara, který počátkem prosince vybídl slovinské katolíky, aby kladným hlasováním splnili svou křesťanskou a národní povinnost.⁹⁹

Ačkoliv M. Kučan a L. Peterle neustále kladli důraz na to, že plebiscit nelze pokládat za jednostranný akt odtržení a že Slovinsko má v plánu uspořádat své vztahy s každou republikou zvlášť, politbyro svazu bylo jiného názoru: prohlásilo plebiscit za protiprávní a vyzvalo ústavní soud a Markovićovu vládu, aby učinily patřičná opatření. Přes veškeré snahy o jeho zmaření i otevřené výhrůžky armády se plebiscit o samostatnosti a nezávislosti Slovinska konal 23. prosince 1990 a skončil jednoznačným výsledkem.¹⁰⁰ Pro

⁹⁵ Viz Delo, 25. 10. 1990, s. 2 (cit. dle: HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 123. ISBN 978-80-7277-463-0.).

⁹⁶ HLADKÝ, Ladislav. *Jugoslávská krize a její historické souvislosti*. Jinočany: H & H, 1993. s. 117. ISBN 80-85467-15-1.

⁹⁷ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 244. ISBN 978-80-7422-131-6.

⁹⁸ PIRJEVEC, Jože. *Jugoslávie 1918–1992. Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevičovy a Titovy Jugoslávie*. Praha: Argo, 2000. s. 473. ISBN 80-7203-277-1.

⁹⁹ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 123-124. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁰⁰ PIRJEVEC, Jože. *Jugoslávie 1918–1992. Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevičovy a Titovy Jugoslávie*. Praha: Argo, 2000. s. 473. ISBN 80-7203-277-1.

samostatnost a nezávislost republiky se v něm vyslovilo 88,5% obyvatel (při 93,5% účasti oprávněných voličů). 26. prosince 1990 pak bylo vyhlášeno slovinským parlamentem, že se Slovinsko stává samostatnou a nezávislou zemí. Tím byla deklarována faktická státní a národní svrchovanost Slovinska, ale neznamenovalo to ovšem ještě přímé odtržení od jugoslávské federace. Zároveň parlament přijal ve formě zákona usnesení, v němž republikovými orgány byla dána šestiměsíční lhůta k jednání s ostatními republikami a se svazovými institucemi o tom, jak rozvázat dosavadní svazky v rámci federace a o eventuálním vzniku volného svazu suverénních republik, hlavně motivovaného ekonomickými zájmy – přední slovinskí politikové v té době stále ještě zvažovali možnost ustanovení společné tržní a celní unie.¹⁰¹

Z hlediska úzkých nacionálních zájmů si počínala slovinská politická reprezentace zcela racionálně a oprávněně, její politiku podporovala valná většina slovinských občanů. Ve Slovinsku navíc nebyly větší národnostní menšiny¹⁰², které by se mohly cítit poškozeny vyhlášením samostatnosti, největší naději na ochranu slovinského národa před hegemonistickým tlakem bělehradských nacionalistů dávalo vystoupení z federace. Bylo také nejlepší zárukou proti zatažení Slovinska do očekávaných etnických konfliktů v jiných částech federace.¹⁰³

V období mezi referendem a vyhlášením samostatnosti zvolily slovinské instituce dvě cesty: na jedné straně opakované přesvědčování partnerů v Jugoslávii i mezinárodního společenství o demokratičnosti politiky ve Slovinsku, všeobecnosti lidských práv a práva na svrchovanost národů. Na straně druhé stupňované přípravy na možnost intervence JLA, která se začala poté, co nenastoupili branci ze Slovinska a Chorvatska a částečně i z jiných republik, transformovat na armádu srbsko-černohorskou. Zatímco první směr

¹⁰¹ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 124. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁰² Po druhé světové válce, také v souvislosti s vystěhováním o a výměnou převážně italsky hovořících obyvatel Slovinska, se tato země stává etnicky výrazně homogenní; cca 98% obyvatel byl tvořen etnickými Slovinci. Od 60. let však situaci rychle měnil příchod pracovníků z jižních částí SFRJ. Je odhadováno, že v momentě osamotnění (červen 1991) žilo na území Slovinské republiky až 20% příslušníků jiných národů. Tento počet po přijetí relativně restriktivního zákona o občanství klesal na cca 10%, (cit. CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*, s. 116).

¹⁰³ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 571. ISBN 978-80-7106-375-9.

reprezentovali především předseda předsednictva M. Kučan a ministr zahraničních věcí D. Rupel, přípravu obrany země převzala zejména dvojice Janša – Bavčar.¹⁰⁴

Další vývoj v jugoslávském prostoru a v celém balkánském regionu byl ovšem krajně negativně poznamenán separatistickou a v mnoha směrech sobeckou politikou lublaňského vedení. Ohlášené a referendem schválené odloučení Slovinska narušovalo samotné základy jugoslávské federace. Plánovaný odchod z federace zároveň zásadně podřýval prodemokratické a antinacionalistické síly v dalších částech Jugoslávie. Příklad ze Slovinska si navíc brali i chorvatští nacionalisté, jejichž vyvíjené separatistické snahy, které poškozovaly oprávněné zájmy srbské komunity, neměly takový demokratický náboj jako ve Slovinsku.¹⁰⁵

V ten samý den, kdy slovinský parlament přijal zákon o referendu, byla schválena také Deklarace o dobrých úmyslech (*Izjava o dobrih namenih*) a Deklarace o dodržování základních konvencí Rady Evropy. V obou dokumentech se kladl důraz na to, že Slovinská republika se od Jugoslávie neodtrhává, ale že se jedná o dohlížené, respektive dohodou určené rozdělení.¹⁰⁶ Republikovým parlamentům a ústředním svazovým orgánům byl zaslán důležitý politický materiál – Rezoluce o vzájemné dohodě o rozpojení (*Rezolucija za sporazumno razdružitev*), přijatá slovinským parlamentem 20. února 1991, v níž byla navrhována vzájemná dohoda o rozpojení dosavadní federace a o rozdělení všech aktiv a pasiv společného státu. Po dohodě o rozdělení staré federace se mělo případně začít s jednáním o vytvoření nových vazeb mezi jednotlivými republikami, například o společné unii. Zároveň došlo k úpravě článku 99 slovinské ústavy umožňující odpoutání Slovinska od Jugoslávie bez ohledu na názor ostatních republik, respektive federálních orgánů. Slovinským návrhem se však zabývali pouze poslanci v Záhřebu, neboť i v Chorvatsku rovněž vznikla v květnu 1990 nekomunistická vláda. V parlamentních volbách zde zvítězilo Chorvatské demokratické sdružení v čele s Franjem Tudjmanem, který byl krátce

¹⁰⁴ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 129. ISBN 80-86429-37-7.

¹⁰⁵ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 571. ISBN 978-80-7106-375-9.

¹⁰⁶ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 130. ISBN 80-86429-37-7.

nato zvolen předsedou Předsednictva Chorvatska. Ostatními jugoslávskými republikami byl návrh slovinského parlamentu odmítnut.¹⁰⁷

Otázka poklidného rozdělení jugoslávské federace se stala předmětem diskuzí už od roku 1990. Slovinsko a Chorvatsko shodně tvrdily, že podle ústavy z roku 1974 mají jednotlivé republiky právo z jugoslávské federace odejít. Svazový parlament však 17. ledna 1991 schválil usnesení, že jednotlivé země mohou vystoupit až poté, co se secese legislativně upraví. Z hlediska federálního ústavního soudu vystoupení republiky z federace bylo možné pouze se souhlasem všech ostatních jejích členů. To však nepřicházelo v úvahu, protože Srbsko k tomuto souhlasu dávalo podmínku změny republikových hranic, a to bylo zase nepřijatelné hlavně pro Chorvatsko. Jakákoliv dohoda mezi svazovými republikami se jevila jako zcela nemožná. Pro zachování alespoň nějaké koordinace, se nejdůležitější otázky řešily na schůzkách předsedů Předsednictev (prezidentů) jednotlivých republik. První takové setkání se konalo ve Splitu 27. března 1991, pak se prezidenti sešli v dubnu celkem třikrát – 4. dubna v Bělehradě, 11. dubna v Brdu u Kranje a 18. dubna v Ochridu, ale další pravidelná schůzka, která byla naplánovaná na 7. května do Stojčevce, se pro vyhrcoující se situaci už neuskutečnila. Pokusy prezidentů dospět k nějaké zásadnější politické dohodě byly bezúspěšné.¹⁰⁸

V průběhu dalších měsíců však narůstala u slovinských politiků nedůvěra k možnosti rychlého a snadného prosazení samostatnosti. V té době se stavěli k myšlence slovinské samostatnosti velice chladně nejen v Jugoslávii, ale téměř všude ve světě. V zahraničí převládal jednoznačný názor, že vhodnější variantou by bylo udržení Jugoslávie jako společného státu. Západ stále doufal v úspěch reform Ante Markoviće, jemuž chtěl poskytnout na transformaci jugoslávské ekonomiky velké finanční prostředky. V důsledku nejisté situace docházelo uvnitř DEMOSu k prvním vnitropolitickým rozporům. K myšlence dokončit osamostatnění se zde nadále klonil Jože Pučnik a spolu s ním politici mladší radikálnější generace – ministr pro zahraniční styky Dimitrij Rupel, ministr obrany Janez Janša, ministr vnitra Igor Bavčar a další.¹⁰⁹

¹⁰⁷ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 124. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁰⁸ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 246. ISBN 978-80-7422-131-6.

¹⁰⁹ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 124-125. ISBN 978-80-7277-463-0.

Na zámku Brdo nedaleko města Kranj se konala 5. dubna 1991 schůze vedení DEMOSu, které se rozhodlo završit razantním a definitivním způsobem proces osamostatňování. Na úrovni vlády byl ustanoven koordinační štáb, který měl řídit potřebné organizační a legislativní práce. Vláda Lojze Peterleho dala vypracovat čtrnáctibodový projekt hlavních osamostatňovacích kroků a operací, které urychleně předložila parlamentu ke schválení. Tak došlo k přijetí například zákona o slovinské národní bance a měně, o státním občanství Republiky Slovinsko, o národní obraně, o cizincích, o cestovních pasech, o celní službě, o přecházení státní hranice a její ochraně, atd.¹¹⁰

Ante Marković se ještě jednou se pokoušel koncem měsíce dubna, kdy navštívil Lublaň, získat slovinské představitele pro myšlenku udržení jugoslávského společenství a také pro podporu svých hospodářských reforem. Ze slibované zahraniční finanční pomoci nabízel Slovincům nemalý podíl. Slovinští politikové však Markovićovu nabídku nepřijali. Stejně neoblomně si počínal na jaře 1991 také Kučan, jenž už nechtěl od myšlenky slovinské samostatnosti ustoupit, na schůzkách šesti předsedů Předsednictev (prezidentů) jugoslávských republik, kde se řešil naléhavý problém dalšího státoprávního osudu jugoslávské federace. Se stejným plánem se zde prezentoval také chorvatský zástupce Franjo Tudjman.¹¹¹

Z vnitropolitického hlediska se hlavní snaha parlamentu zaměřila na organizaci obrany Slovinska. V březnu roku 1991 přijal slovinský parlament Zákon o obraně a ochraně (*Zakon o obrambi in zaščiti*) a také Zákon o vojenské službě, který přinesl velice liberální prostředí pro sloužení povinné vojenské služby, například sedmiměsíční vojenskou službu. 8. března skupština také úplně přestala odesílat brance do JLA; na jaře 1991 nastoupil do federální armády pouze jediný slovinský bravec-dobrovolník. 12. června ministerstvo obrany došlo k rozhodnutí povolat 6 tisíc vojáků v záloze, převážně vojáků, kteří byly v posledních letech ve službách speciálních jednotek JLA. Slovinsko bylo tedy připravováno na válku, a to i za pomoci propagandistických prostředků, jež stavěly JLA do velice negativního světla.¹¹²

¹¹⁰ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 248-249. ISBN 978-80-7422-131-6.

¹¹¹ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 125. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹¹² CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 130-131. ISBN 80-86429-37-7.

V té době rostla v zemi nejistota z budoucího vývoje a zaujatost vůči svazovému centru a jeho orgánům. Tisk zároveň zveřejňoval zprávy o signálech přicházejících z Bělehradu, že centrum zvažuje použít federální armády k zmaření snah Slovinska o osamostatnění. Při jedné z protiarmádních demonstrací před kasárnami JLA na předměstí Mariboru ve čtvrti Pekre byl 23. května 1991 vyjíždějícím vojenským vozidlem usmrcen jeden slovinský civilista. Nacionální vášně v té době gradovaly a na výzvy za strany Bělehradu Slovinci nereagovali. Příkladem slovinského nezájmu bylo, když svazová vláda dala v polovině června Slovinsku ultimátum, aby co nejdříve uhradilo federaci svůj dluh z celních poplatků a aby umožnilo dát na státní hranici s Itálií a Rakouskem, kde působili od května 1991 slovínští celníci, opětovně svazovou celní službu.¹¹³

Na schůzi svazového parlamentu 21. června prohlásil Marković, že se federální vláda bude všemi možnými prostředky snažit o to, aby zabránila transformaci vnitřních i vnějších hranic Jugoslávie. V téže době došlo ke shodě politických představitelů států ES, že nezávislost Slovinska a Chorvatska neuznají, rozhodnou-li se k opuštění jugoslávské federace, dokud nebudou všechny možnosti politického řešení problému vyčerpány. Stejně stanovisko zaujímaly vůči jugoslávskému problému také v USA. V červnu roku 1991 prohlásil americký státní tajemník James Baker na závěr své oficiální návštěvy v Bělehradě, že Spojené státy nehodlají uznat jednostranné akty secese jugoslávských republik. Nejvyšší jugoslávští představitelé a zejména Marković, si tato prohlášení vyložili jako jednoznačnou podporu vnějšího světa pro jejich nesmlouvavý postoj.¹¹⁴

Na jaře roku 1991 vypukly nové násilné střety v Chorvatsku a poté v květnu ústavní krize, která byla vyvolaná spory kolem nástupu Chorvata Stipe Mesiće do úřadu předsedy kolektivního vedení SFRJ. Slovinci dospěli k názoru, že se nedá jednat donekonečna.¹¹⁵ *„Jejich den „D“ nastal 25. června 1991, o den dříve, než se původně očekávalo – s cílem předejít případnému zákroku federálních orgánů – vyhlásil slovinský parlament formou Deklarace o nezávislosti úplnou státní samostatnost Republiky Slovinska.“*¹¹⁶ Důležité bylo

¹¹³ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010, s. 125-126. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 126.

¹¹⁵ 24. června roku 1991 schválil parlament nový státní znak a vlajku Slovinska, (cit. dle: CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakl., 2005, s. 131. ISBN 80-86429-37-7.).

¹¹⁶ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010, s. 126. ISBN 978-80-7277-463-0.

také vyhlášení státní samostatnosti ve stejný den v Chorvatsku. V Lublani se následujícího dne konaly na náměstí Republiky oslavy vyhlášení slovinské samostatnosti. Postup Slovinska a Chorvatska byl však svazovou vládou označen, vzhledem ke stále platné federální ústavě, za neplatný a nelegální. Federální parlament, v té době už bez slovinských a chorvatských zástupců, požádal vládu o intervenci armády s cílem, aby zajistil integritu jugoslávských hranic.¹¹⁷

Postup Jugoslávské lidové armády směřující k obsazení hranic a množství dalších důležitých bodů ve Slovinsku a Chorvatsku začal 26. června 1991. Téhož dne jednotky 13. armádní skupiny, které byly umístěné v chorvatské Rijece, pod velením generála Marjana Čada obsadily bez boje hranici s Itálií v Přímoří. Den poté překročily chorvatsko-slovinské hranice další jugoslávské jednotky, které měly za cíl dosáhnout rakouských hranic. 27. června brzy ráno (v 7 hodin) se sešlo předsednictvo Slovinské republiky, které za účasti předsedy parlamentu, premiéra a klíčových ministrů jednalo o nastalé situaci. Výsledkem jednání bylo rozhodnutí postavit se jugoslávské armádě na ozbrojený odpor. V usnesení M. Kučan, který označil tento postup za útok vůči suverénnímu státu a spolu s předsednictvem republiky posuzoval zásah JLA jako ozbrojenou intervenci a snahou o okupaci, vyzval slovinské obyvatelstvo k obraně země. Zakročily jednotky slovinské Teritoriální obrany (TO) a slovinská policie pod vedením ministra Janeze Janši, kterým se povedlo blokadou kasáren JLA a jednotlivých armádních složek (mj. blokadou důležitých komunikací a stavbou barikád, přerušením dodávek elektřiny, vody a potravin do kasáren atd.), především tankových jednotek přesouvajících se ze slovinského vnitrozemí a z některých chorvatských posádek ke státním hranicím Slovinska, silně ochromit postup JLA. Snaha federální armády obsadit hranice a hlavně zajistit hraniční přechody mezi Slovinskem a Rakouskem 28. června selhala. Rozsah bojů nebyl ve skutečnosti nijak veliký, protože JLA měla rozkaz vyvarovat se otevřených střetům, které by mohly mít za následek velké ztráty na životech, a do bojů se nezapojily elitní jugoslávské jednotky. Ante Marković neměl pro radikálnější zákrok podporu Makedonie a Bosny, překvapivě ani Srbska a Černé Hory ztrácející o Slovinsko zájem a plánovaly armádu šetřit pro případné další zásahy v Chorvatsku a Bosně.¹¹⁸

¹¹⁷ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 126-127. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹¹⁸ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 251. ISBN 978-80-7422-131-6.

Do akce od 28. června bylo nasazeno také federální letectvo. Letadla JLA bombardovala významné strategické body – slovinská letiště, důležité telekomunikační objekty a dopravní spoje. Slovinský Červený kříž později přinesl údaje o tzv. desetidenní válce ve Slovinsku, z těchto údajů vyplývalo, že v ní zahynulo celkem 60 lidí, z toho bylo 39 vojáků na straně JLA, na slovinské straně 8 příslušníků ozbrojených sil i 13 civilistů, z toho 10 cizinců. Značný počet mrtvých cizinců byl dán tím, že se boje vedly převážně v okolí důležitých dopravních uzlů a na hraničních přechodech, kde se v té době zdržovalo množství zahraničních kamiónů a navíc začínala turistická sezóna. Poměrně velký počet byl zraněných: 139 raněných vojáků měla JLA, slovinské jednotky TO a policie 89 zraněných. V první řadě měl zásah JLA sloužit k zastrašení Slovinců a zároveň je otestovat, do jaké míry myslí vážně své odhodlání úplně ukončit své svazky s federací. JLA byla velice zaskočena odhodlaným odporem slovinských ozbrojených složek. Silový zákrok federální armády se samozřejmě nesetkal se sympatiemi slovinského obyvatelstva. Vedle nečekaně silného odporu Slovinců ovlivnily to, že se z bojů ve Slovinsku nestala větší krvavá tragédie, dvě hlavní příčiny – paralelní vystoupení Chorvatska z federace, kde měli mnohem výraznější zájmy konzervativci kontrolující vedení armády, ale také okamžitá mezinárodní intervence ze strany Evropského společenství (ES).¹¹⁹

Již 28. června byla Bruselům vyslána do Slovinska tříčlenná mise ministrů zahraničí Itálie, Nizozemska a Lucemburska (G. de Michelis, H. van den Broek a J. Poos¹²⁰), která se zde snažila o okamžité dosažení příměří. Začala usilovná politická vyjednávání. V nich se výrazně projevovalo, že federální vláda, která zákrok ve Slovinsku přikázala, rychle ztrácela vliv a neměla mezi jugoslávskými politiky a vojáky velkou autoritu na vývoj rozhodujících událostí. Navenek sebevědomě vystupovalo v konfliktu hlavní velitelství JLA. Většina generálů federální armády však patřila ke komunistickým dogmatikům staré školy. Byli sice schopni rozpoutat ve Slovinsku velké krveprolití, ale nakonec si na to netroufli po překvapivě rozhodném odporu Slovinců ze strachu z velkého počtu padlých vojáků i po ostrých protestech rodičů a příbuzných padlých či zajatých vojáků, které se po prvních informacích z bojujícího Slovinska začaly ozývat ze všech částí Jugoslávie. Na generály měly také značný vliv obavy z negativních reakcí ciziny. Velení jugoslávské

¹¹⁹ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 127-128. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹²⁰ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 252. ISBN 978-80-7422-131-6.

armády se ukázalo jako velmi nerozhodné a neschopné komplexnější akce. Možnost udržení armády, která bude ochotna konat pro federaci i za situace, kdy již součástí Jugoslávie nebyli Slovinci i Chorvaté, se jevila jako pouhá fikce. Politická moc uvnitř federace se za této situace rychle přesouvala na Milošovičovu mocenskou skupinu a na ty vojenské velitele, kteří v budoucnu měli v plánu JLA přeměnit v armádu de facto srbskou.¹²¹

Vedle usilovných politických vyjednávání se vedl také souboj médií o interpretaci událostí ve Slovinsku. Z pohledu jugoslávských orgánů byl konflikt ve Slovinsku vysvětlován jako ohrožení územní integrity Socialistické federativní republiky Jugoslávie, na jejíž zabezpečení měly ústřední orgány svrchované právo. Velmi schopným ministrem pro tisk a informace Jelko Kacinem řízená slovinská média silový zásah federální armády proti Slovinsku předem předvídala. Poté evropský tisk zavalilo stovkami fotografií postupujících jugoslávských tanků a hořících kamiónů velké množství zahraničních novinářů, kteří okamžitě přijeli do země, aby dokumentovali brutální zákrok jugoslávské armády (ve skutečnosti komunisty stále řízené) vůči malému Slovinsku. S výzvou o pomoc se obrátili slovinští představitelé na řadu významných evropských osobností. V tomto smyslu byla důležitá především schůzka Milana Kučana a Dimitrije Rupela s tehdejší německým ministrem zahraničí Hansem Dietrichem Genscherem, která se uskutečnila v rakouském Villachu 2. července 1991. Německý ministr Genscher se zde zavázal k jednoznačné politické podpoře Slovinska. Evropské veřejné mínění stálo na straně Slovinců, mj. na tom mělo zásluhu i vedení slovinského PEN klubu, který zprávy o dění ve své zemi rozeslal mezi stovky intelektuálů po celém světě. Na tehdejší evropskou veřejnost silně zapůsobily snímky rozbitých aut a tanků ze Slovinska, tyto obrázky byly prvními fotografiemi z válečné Jugoslávie. Vysvětlení toho k čemu došlo a vynášení hodnotících soudů se v té době zdálo být ještě celkem jednoduché. Z Jugoslávie však měly zprávy o skutečných krvavých dramatech teprve přijít.¹²²

Zahraničním zprostředkovatelům se podařilo 4. července dosáhnout dohody o zastavení palby ve Slovinsku a v následujících dnech se postupně začaly stahovat jednotky JLA ze slovinského území. Končila tzv. desetidenní válka o Slovinsko, která zřejmě

¹²¹ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 128. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹²² Tamtéž, 128-129.

psychologicky znamenala definitivní odloučení od Jugoslávie i pro případnou ještě stále váhající část Slovinců. Silový zásah federální armády tak slovinské osamostatňovací úsilí nezastavil, ale spíše ještě více podpořil.¹²³

Podařilo se dosáhnout dohody o mírovém urovnání krize – tzv. *Brionská deklarace* – na základě rozhodujících jednání mezi zástupci ES a jugoslávskými představiteli (zástupci federace, Slovinska a Chorvatska), která proběhla 7. a 8. července 1991 na ostrově Brioni u istrijského pobřeží. Podepsání závěrečného dokumentu rozhodně nebylo jednoduchou záležitostí pro slovinské zástupce (Kučana, Drnovška, Peterleho, Bučara, Rupela). „*Deklarace obsahovala řadu kompromisních dohod: o kontrole hranic (vykonávat ji měly slovinské orgány, celní poplatky za tranzit a zboží měly však plynout federaci), o vzájemném odpoutání bojujících stran (oddíly TO měly zrušit blokádu jednotek JLA a jejich kasáren, armáda se měla stáhnout ze všech násilně obsazených objektů), o souhlasu s rozmístěním mezinárodních pozorovatelů v konfliktních oblastech a o tříměsíčním moratoriu platnosti osamostatňovacích aktů. Zejména poslední bod vzbuzoval mezi slovinskými politiky stejně jako mezi ostatními Slovinci velké obavy. Nikdo nemohl zaručit, že se situace v budoucnu ještě nezkomplikuje a že se slovinská samostatnost nevytratí zcela do nenávratna.*“¹²⁴

Deklaraci si bylo možno vykládat také jako odklad, který dává JLA čas, aby si připravila závěrečné kroky. Další jednání se ukazovala jako nevyhnutelná. Zásahy svazové armády byly v té době ve Slovinsku ještě velmi silné.¹²⁵ Předsednictvo SFRJ schválilo při jednáních, probíhajících tentokrát 18. července v Bělehradě, rezoluci, že do tří měsíců definitivně stáhne své jednotky JLA z celého slovinského území (samozřejmě s veškerým jejím vybavením a zbraněmi).¹²⁶ Z tohoto kroku bylo možné usoudit, že tehdejší nejvyšší jugoslávské svazové vedení (formálně ještě stále federální vláda a Předsednictvo SFRJ, de facto však už Milošević a jeho mocenská skupina) bylo již rozhodnuto Slovinsko v jugoslávské federaci dále nedržet a soustředit se na udržení svých pozic v ostatních

¹²³ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 129. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹²⁴ Tamtéž, s. 129-130.

¹²⁵ ŠVAJNCER, Janez J. *Obranili domovino: teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodo in samostojno Slovenijo 1991*. Ljubljana: Viharnik, 1993. s. 240.

¹²⁶ JANŠA, Janez. *The making of the Slovenian state 1988-1992: the collapse of Yugoslavia*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994. s. 239. ISBN 8611141571.

jugoslávských republikách, hlavně v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině.¹²⁷ Odchod JLA ukázal, že armáda měla ve Slovinsku víc vojáků a zbraní než se domnívala a věděla slovinská strana. Poslední voják opustil Slovinsko 26. října 1991 lodí z koperského přístavu.¹²⁸

Brionská deklarace sice znamenala konec bojů ve Slovinsku, ale v sousedním Chorvatsku se krátce po vyhlášení nezávislosti rozhořela opravdová válka mezi srbskou milicí a nově utvářenou chorvatskou národní gardou, která byla zárodkem chorvatské armády. Na srbské straně se do bojů stále více zapojovala i Jugoslávská lidová armáda. Důsledkem tohoto konfliktu byly až stovky mrtvých a tisíce vyhnaných lidí. Naproti tomu slovinská vláda formálně znovu vystoupila s návrhem na urovnání situace vycházející však ze vzájemného mezinárodního uznání republik. Člen předsednictva Slovinska Dušan Plut se vydal s tímto projektem do Sarajeva a do Makedonie. Tato aktivita byla spíše určená pro zahraničí, návrh totiž přecházel zásadní srbský požadavek, aby v rámci federace mělo Srbsko postavení odpovídající velikosti a významu, respektive byly překresleny hranice jednotlivých zemí. Bosna a Makedonie projevíly sice zájem o řešení, ale Černá Hora (slovinský i chorvatský) návrh zcela odmítalo a Srbsko na něj vůbec nereagovalo. Dne 12. srpna došlo ze strany slovinské vlády k formálnímu ukončení mise.¹²⁹

Ve dnech 7. a 8. srpna 1991 se uskutečnilo shromáždění KBSE v Praze, které doporučovalo svolat mezinárodní konferenci o Jugoslávii. Státy ES se zatím už smířily s rozpadem federace, snažily se alespoň odvrátit válku mezi nástupnickými státy. Proto konference ministrů zahraničních věcí ES přijala 27. srpna usnesení, že „*hranice mezi jednotlivými republikami nemohou být jednostranně měněny a pokud se tak stalo, nemohou být uznány.*“¹³⁰ Od 7. září se v Haagu pod předsednictvím britského diplomata lorda Carringtona konala mezinárodní konference o Jugoslávii, která se měla pokusit vyřešit naléhavé jugoslávské krize. Měsíce se zde vedla zcela bezúspěšná jednání. Postoje

¹²⁷ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 130. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹²⁸ ŠVAJNCER, Janez J. *Obranili domovino: teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodo in samostojno Slovenijo 1991*. Ljubljana: Viharnik, 1993. s. 240.

¹²⁹ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 254-255. ISBN 978-80-7422-131-6.

¹³⁰ Tamtéž, s. 255.

delegací z jednotlivých jugoslávských zemí byly natolik protikladné, že bylo nereálné pokoušet se je jakýmkoliv způsobem sblížit.¹³¹

Slovinsko (stejně tak i Chorvatsko), po uplynutí tříměsíční lhůty, která nepřinesla žádné pozitivní výsledky v jednáních o jugoslávské budoucnosti, 8. října 1991 znovu vyhlásilo svou nezávislost a samostatnost i převzetí veškerých pravomocí na svém území. Zároveň již zcela otevřeně a se značnou mírou pragmatismu prohlásilo, že nadále neuvažuje o žádném novém institucionálním propojení s ostatními jugoslávskými republikami (ani s Chorvatskem). Ve stejné době začala platit také samostatná slovinská měna – tolar a rozběhla se intenzivní jednání s úmyslem dosáhnout mezinárodního uznání své republiky. Tehdejší slovinská politická špička se snažila využívat k šíření „slovinské věci“ všech dostupných prostředků. Skupina liberálů kolem Dimitrije Rupela se pokoušela zaangažovat ideově blízkého německého ministra zahraniční Hanse Dietricha Genschera (vedoucího představitele Svobodné strany Německa) i další německé intelektuály. Německo, které obhajovalo ještě krátce před svým opětovným sjednocením v roce 1990 právo na německou jednotu sebeurčovacím principem národů, mělo pro požadavek Slovinců a Chorvatů na národní a státní samostatnost relativně nejvíce pochopení. Aktivně vystupovali také slovinští křesťanští demokraté kolem tehdejšího premiéra Peterleho, kteří využívali svých stranických a církevních kontaktů, které měli v Německu s představiteli nejsilnějšího politického uskupení Křesťanskodemokratické unie – Křesťanskosociální strany (CDU-CSU), v Rakousku s představiteli tamějších lidovců, především s tehdejším ministrem zahraničí Aloisem Mockem, s křesťanskými demokraty Giulia Andreottiho v Itálii a s církevními kruhy ve Vatikánu. V této souvislosti je třeba připomenout, že v této pro Slovince z hlediska mezinárodního práva nejisté a přechodové době zastupovaly slovinské zájmy ve světě ambasády přátelsky nakloněné Rakouské republiky.¹³²

Milan Kučan a Janez Drnovšek se zase snažili navázat konexe s evropskými představiteli levice, konkrétně s rakouským sociálnědemokratickým premiérem Franzem Wranitzkym, zpočátku bezúspěšně s francouzským socialistickým prezidentem Francoisem Mitterandem, respektive také s představiteli významných evropských a amerických obchodních skupin. Hodně ve věci mezinárodního uznání Slovinska pracovala také

¹³¹ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 255-256. ISBN 978-80-7422-131-6.

¹³² HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 130-131. ISBN 978-80-7277-463-0.

organizace zahraničních Slovinců – Slovinský národní kongres, hlavně jeho aktivní pobočky v USA.¹³³

Po vyostření války v Chorvatsku a nezdaru na mezinárodní konferenci o Jugoslávii v Haagu (září-listopad 1991) začal u západních mocností převládat názor, že úsilí o udržení Jugoslávie v jakékoliv formě, i jen jako volného svazu samostatných republik, je beznadějně, ne-li rovnou kontraproduktivní. Expertní mezinárodní komise současně prohlásila, že se SFRJ dostala do fáze reálného rozpadu a že formálně ještě stále existující federální orgány již přišly o faktickou moc. Důsledkem toho se západní diplomaté přiklonili k názoru, že v zájmu zmírnění rychle se stupňujících nacionálních vášní na Balkáně bude vhodnější uznat samostatnost o to žádajících republik, které se zároveň zavážou k respektování demokratických principů a práv menšin. Toto rozhodnutí silně ovlivnila mj. skutečnost, že v průběhu podzimu 1991 došlo k rozpadu Sovětského svazu. Za těchto okolností tak přestal být separatismus jugoslávských republik pro Evropu precedentem.¹³⁴

V procesu uznání národní a státní samostatnosti Slovinska a Chorvatska se na přelomu roku 1991-1992 mimořádně angažovalo Německo, které k těmto už bývalým jugoslávským republikám chovalo z historických, kulturních i hospodářských důvodů značnou náklonnost. Již na počátku prosince 1991 oznámila německá vláda v čele s kancléřem Helmutem Kohlem, že by se rozhodla k uznání Slovinska a Chorvatska případně i sama, pokud by nedošlo v této otázce mezi státy západní Evropy ke shodě názorů. Tím se však vytvářelo vážné nebezpečí, že nedávno odsouhlasený v Maastrichtu a oficiálně deklarovaný princip jednotné zahraniční politiky zemí Evropské unie (EU) skončí hned na svém počátku nepříjemným nezdarem.¹³⁵ *„Dvanáctka států EU se tedy rozhodla, že do 15. ledna 1992 uzná všechny jugoslávské republiky, které do 23. prosince požádají, a přitom jim stanovila několik podmínek: respektování lidských práv, ochranu menšin, dodržování principů demokracie, potvrzení platnosti existujících hranic a mezinárodních smluv, které uzavřela Jugoslávie v souvislosti s ozbrojením, snížením počtu jaderných zbraní a s územní bezpečností. O „zralosti“ jednotlivých republik měla rozhodovat*

¹³³ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 131. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹³⁴ Tamtéž, s. 131-132.

¹³⁵ Tamtéž, s. 132.

*arbitrážní komise, která byla jmenována již v září a měla být prostředníkem při vzájemných jednáních. Komise složená z předsedů pěti ústavních soudů států Evropské unie v čele s Francouzem Robertem Badinterem záhy zjistila, že čas pro arbitráž vypršel a spokojila se s konstatováním, že SFRJ je v procesu rozpadu. Do stanoveného termínu podaly žádost o uznání vedle Slovinska, Chorvatsko, Makedonie a Bosna a Hercegovina, zatímco Srbsko a Černá Hora tento krok s pohrdáním odmítly.*¹³⁶

23. prosince 1991 přijal slovinský parlament novou ústavu, kterou bylo Slovinsko deklarováno jako samostatný, demokratický a právní stát s republikánskou formou zřízení. Na to reagoval německý prezident Richard von Weizsäcker, který do Lublaně oznámil, že SRN formálně uznává samostatnost a nezávislost Slovinska. O tom bylo rozhodnuto v Bonnu již 19. prosince. Vláda kancléře Kohla byla k tomuto kroku vedena nejen specifickými politickými a ekonomickými zájmy své země, ale také tím jak se vyvíjela tehdejší německá vnitropolitická scéna. Opoziční strany kritizovaly pravicovou vládní koalici za hospodářské problémy spojené s rychlým připojením východoněmeckých spolkových zemí. Krátce před Vánocemi zasedal kongres kancléřovy Křesťanskodemokratické unie, který doporučil Kohlovi, aby se na útok opozice odpovědělo výrazným politickým činem na mezinárodním poli, který by demonstroval sílu a vliv znovusjednoceného Německa. Němci slíbili navázat společně s ostatními zeměmi Evropské unie oficiální diplomatické styky se Slovinskem, poté co na své partnery v EU zatlačili.¹³⁷

Kromě Chorvatska, které Slovinsko uznalo hned 26. června 1991, byla Slovinská republika jako první 13. ledna 1992 uznána Vatikánem. Státy Evropského Společenství, respektive tvořící se Evropské unie, uznaly Slovinsko (i Chorvatsko) 15. ledna 1992, společně s nimi ještě několik evropských i mimoevropských států¹³⁸. Další státy následovaly krátce potom – 16. ledna tehdejší Česká a Slovenská federativní republika (k podpisu dohody o navázání diplomatických styků mezi oběma zeměmi pak došlo 5. února téhož roku), 15. února

¹³⁶ PIRJEVEC, Jože. *Jugoslávie 1918–1992. Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevičovy a Titovy Jugoslávie*. Praha: Argo, 2000. s. 501-502.

¹³⁷ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 132-133. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹³⁸ Nový Zéland, Austrálie, Polsko, Švýcarsko, Rakousko, Malta, Maďarsko, Kanada a Bulharsko, (cit. PIRJEVEC, Jože. *Jugoslávie 1918–1992. Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevičovy a Titovy Jugoslávie*, s. 502)

Ruská federace jako nástupnický stát zaniklého SSSR, 7. dubna USA, 13. srpna Svazová republika Jugoslávie atd.¹³⁹ Současně bylo 15. ledna v Lublani otevřeno první diplomatické zastupitelství cizího státu – velvyslanectví Spolkové republiky Německo. Krátce nato učinily tentýž krok také Rakousko a Itálie. Tedy státy, které měly v roce 1991 v bezprostředním sousedství svých hranic největší zájem na co nejrychlejší stabilizaci poměrů z politických a hospodářských důvodů.¹⁴⁰

Již v březnu 1992 byla země začleněna do KBSE a 22. května 1992 se Slovinská republika stala členem OSN. To znamenalo konec téměř ročního období její dosavadní mezinárodněprávní nejistoty. Země byla přijata za plnoprávného člena mezinárodního společenství a jako takové jí byly otevřeny dveře i do většiny dalších mezinárodních organizací.¹⁴¹ Také Slovinsko vstoupilo například do regionální Středoevropské iniciativy v červenci 1992 a hned nato i do dalších regionálních společenství Alpy-Jadran. Politicky cenné bylo také přijetí do Rady Evropy, k němuž dochází 14. května 1993.¹⁴²

Slovinsko tak dosáhlo svého cíle – plné národní a státní samostatnosti. Převrat ve Slovinsku vedli do značné míry zejména politikové mladší generace, z nichž někteří studovali na univerzitách na Západě, a tak získali konkrétní představy o tom, k jakému příkladu společnosti a ekonomiky chtějí dospět. Slovinské důvody k odpoutání se od Jugoslávie byly v porovnání s ostatními republikami průkaznější – odešla hospodářsky celkem úspěšná země, která si přála vymanit se svým odchodem z politického a národnostního zmatku. Slovinské osamostatňovací snahy také byly ve srovnání s vyostřeným nacionalismem některých dalších jugoslávských národů relativně nejvíce podloženy skutečně demokratizačními motivy.¹⁴³

Slovinsko bylo jedinou zemí z bývalé jugoslávské federace, jejíž mezinárodní uznání proběhlo v lednu 1992 bez větších problémů. Měla na to vliv řada faktorů – národnostní

¹³⁹ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 258. ISBN 978-80-7422-131-6.

¹⁴⁰ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 133. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 585-586. ISBN 978-80-7106-375-9.

¹⁴³ HLADKÝ, Ladislav. *Jugoslávská krize a její historické souvislosti*. Jinočany: H & H, 1993. s. 19. ISBN 80-85467-15-1.

homogenita republiky, geopoliticky výhodné slovinské položení na severozápadě někdejší jugoslávské federace, relativně dobrý ekonomický potenciál země, dopředu připravený a do detailů propracovaný systém legislativy nového státu a v neposlední řadě také příhodné mezinárodněpolitické poměry. Slovinci bylo schopni na přelomu roku 1991-1992 zužít rozdílných postojů jednotlivých evropských mocností k otázce rozpadající se jugoslávské federace a vhodně využít podpory Německa, které jim bylo značně nakloněno.¹⁴⁴

Téměř zároveň však dochází k prvním vážnějším sporům Slovinska se sousedním Chorvatskem. Bylo to hodně nečekané a paradoxní, vždyť v předchozím období odpoutávání od jugoslávské federace spolu obě země intenzivně a úzce spolupracovaly. Problémy do vzájemných vztahů přineslo už zavedení slovinské národní měny (tolaru) v říjnu 1991, další rozepře vznikla ohledně užívání jaderné elektrárny ve slovinském Kršku, která byla postavena a zahájila provoz roku 1981 za finanční spoluúčasti obou republik. Přes sto tisíc Chorvatů, kteří ke konci socialistické éry uložili své úspory ve finančně silné a vlivné Lublaňské bance, se dožadovalo u její nástupkyně Nové Lublaňské bance, která byla založená počátkem 90. let, spravedlivého vypořádání svých finančních pohledávek. Do nebezpečných rozměrů hrozil také přerůst spor ohledně slovinského požadavku na vytvoření přístupového koridoru pro lodě plující ze slovinských přístavů do mezinárodních vod v Terstském zálivu Jaderského moře. Tento problém byl jedním z nechtěných důsledků rozpadu jugoslávské federace, kdy dřívější společné pásmo jugoslávských výsostných pobřežních vod mělo být rozděleno mezi samostatné Slovinsko a Chorvatsko. Kvůli členitému tvaru Terstského zálivu, respektive i jednoho z jeho bočního zálivu – Piranského, v němž leží i všechna slovinská pobřežní města, jako Koper, Izola, Portorož a Piran, zůstalo totiž slovinské pobřeží po rozpadu Jugoslávie v izolaci od mezinárodních vod širokým chorvatským pobřežním pásmem, jež náležela k Istrijskému poloostrovu. Chorvatsko začalo tohoto stavu zneužívat. Slovinští rybáři měli zákaz lovit ve svém pásmu a někdy dokonce byly kontrolovány i slovinské obchodní lodě, které proplouvaly chorvatskými vodami. Vzniklý problém byl do velké míry uměle vyhocený a měl převážně politický charakter. Slovinské lodě měly možnost dostat se do mezinárodních vod v případě potřeby i skrze italské teritoriální území, Itálie jim v tom vůbec nijak nebránila. Každý samostatný přímořský stát, a tím se po roce 1992 stala i Slovinská

¹⁴⁴ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 134. ISBN 978-80-7277-463-0.

republika, si ovšem přeje mít vlastní vstup do otevřených mezinárodních vod nezávislý na sousedech. Pro standardní provoz velkého připlouvání obchodních lodí věcí velmi závažnou. Chorvatsko má až stovky kilometrů pobřežního pásma, zatímco pobřeží Slovinska měří pouhých 46,6 kilometrů. Slovinci měli za to, že se bude možné s Chorvaty technicky dohodnout na pro ně výhodnějším rozdělení vod uvnitř Piranského zálivu, kterým se táhne chorvatsko-slovinská mořská hranice, ale to by předpokládalo vstřícnější přístup Chorvatska vůči svému západnímu sousedovi. V čele tehdejšího Chorvatska stál nacionálně silně orientovaný prezident Franjo Tuđman, pro kterého však byla jakákoliv územní ztráta zcela nepřijatelná. Následkem válečných událostí v Chorvatsku se od léta 1991 ocitla prakticky třetina chorvatského území v rukou separatistických chorvatských Srbů a prosrbské jugoslávské armády. V důsledku toho razil Záhřeb zásadu, že nemůže být připraven už „*ani o kilometr čtvereční svého území, ani o kilometr svého moře.*“¹⁴⁵ Tehdejší vypjaté stanovisko Chorvatů se tak obrátilo proti Slovincům. Příčinou sporu se však současně ukázala i tradiční slovinsko-chorvatská rivalita, která se po vytvoření dvou samostatných a v mnoha ohledech si konkurujících států přirozeně ještě více vyostřila. Otázka rozdělení teritoriálních vod v Piranském zálivu se stala pro obě země doslova prestižní záležitostí a v následujícím období měla dosti negativní vliv na jejich vzájemné styky. Na straně druhé Chorvatsko na Slovinsku vyžadovalo, aby provedlo územní revize řady úseků dosavadní chorvatsko-slovinské státní hranice a vytvořilo silniční koridor vedoucí přes slovinské území z Chorvatska do Itálie.¹⁴⁶

4. Klíčové osobnosti politických změn

Ke klíčovým osobnostem, které se zasloužily o odpoutání Slovinska od Jugoslávie a jeho stabilizaci jako suverénní a nezávislé země se jistě řadí mnoho osobností, avšak v následující kapitole bude zmínka o těch vůbec nejvýznamnějších – Milanu Kučanovi, Janezu Janšovi, Dimitriji Rupelovi a Jože Pučnikovi.

¹⁴⁵ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 134-135. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 135.

4.1 Milan Kučan

Za klíčového představitele politických změn lze považovat Milana Kučana. Ten se narodil 14. ledna 1941 v prekmurské vesnici Križevac na jugoslávsko-maďarských hranicích. V Murské Sobotě absolvoval základní a střední vzdělání.¹⁴⁷ Ihned po dokončení studia práv na Univerzitě v Lublani se stal funkciónářem Svazu socialistické mládeže Slovinska a už po třech letech se v období 1968-1969 stává jeho předsedou. Následovala kariéra v čele Socialistického svazu pracujících lidu (1973-1978). Na čtyři roky se stal předsedou slovinského parlamentu a poté odešel do Bělehradu, kde v období 1982 až 1986 zastával funkci slovinského zástupce v předsednictvu Ústředního výboru Svazu komunistů Jugoslávie.¹⁴⁸ Do Slovinska se vrátil v roce 1986 a stal se jednou z ústředních politických osobností. Když se postavil do čela Svazu komunistů Slovinska (předsedou 1986-1990) vyzýval k otevřenému politickému dialogu a že udělá vše pro šíření politických svobod a respektování lidské důstojnosti. V prosinci 1989 Kučan opouští komunistickou stranu, aby se pro následující volby do republikového Předsednictva stal bezpartijním kandidátem. V prvních demokratických volbách byl roku 1990 zvolen ve druhém kole předsedou Předsednictva Socialistické republiky Slovinsko. Poté, co slovinská ústava zavedla v prosinci 1991 funkci prezidenta namísto předsedy Předsednictva, stal se Milan Kučan prezidentem Slovinské republiky hned dvakrát a to v prvním kole, ve volbách v letech 1992 a 1997. Charakteristikou jeho politické práce jsou analytické schopnosti, uvážlivé politické postoje a vytrvalost v hledání spojenců pro mírové a konsensuální řešení sociálních otázek. Milan Kučan spolu s příznivci založil Mezinárodní etické kolegium a stal se jeho spolupředsedou s francouzským premiérem Michele Rochardem. Zde se sdružovali myslitelé, vědci, politici a státníci, kteří formovali názory na aktuální problémy. V roce 2004 založil s jinými představiteli své generace postjugoslávských politiků Fórum 21 (nezisková občanská společnost zabývající se tradicí postjugoslávských států). Mimo funkci předsedy Fóra 21 je členem Madridského klubu (sdružení bývalých prezidentů a předsedů vlád demokratických zemí, kteří se aktivně angažují v mezinárodním úsilí o

¹⁴⁷ Gov.si [online]. 2012 [cit. 2012-03-12]. Milan Kučan. – prvi predsednik Republike Slovenije. Dostupné z WWW: <<http://www2.gov.si/up-rs/2002-2007/bp-mk.nsf/ostalo/biografija>>.

¹⁴⁸ CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 104. ISBN 80-86429-37-7.

posílení demokratických postupů ve světě), Balkánského politického klubu, Mírového institutu Šimona Perese nebo Russelova tribunál pro Palestinu.¹⁴⁹

4.2 Janez Janša

Janez Janša se během svého života dostal od pozice vězně až k funkci předsedy vlády. Narodil se 17. září 1958 v Lublani. Po gymnáziu začal se studiem na Fakultě sociologie, politických věd a novinářství, kde studoval obrannou politiku (v roce 1982 promoval). Po studiu působil jako stážista na tehdejším Republikovém sekretariátu a zde složil odbornou zkoušku. Na konci 1982 byl jmenován předsedou komise pro obranu v rámci Svazu socialistické mládeže (ZSMS). V 80. letech psal kritické články o stavu tehdejší společnosti pro časopis *Mladina* a *Časopis za kritiko znanosti*. Na jaře roku 1987, Janez Janša a Igor Omerza založili malou počítačovou firmu MikroAda, kterou změnil na druh technické služby pro vznikající alternativní politická a sociální hnutí. V květnu 1988 byl zatčen státní bezpečností a odsouzen k odnětí svobody (viz výše). Podílel se na vzniku Slovinského demokratického svazu a byl zvolen jeho místopředsedou a poté předsedou Rady strany. Od května 1990, v první demokraticky zvolené vládě, zastával post ministra obrany (do března 1994). Po rozpadu koalice DEMOS se Janša připojil Sociálnědemokratické straně Slovinska (SDS) Jože Pučnika. Poté přichází kariéra předsedy SDS, poprvé se jím stává v květnu 1993 a opětovně byl předsedou SDS zvolen v letech 1995, 1999, 2001 a 2005. V období od ledna 1997 do července 1998 byl v čele slovinské parlamentní delegace v Severoatlantickém shromáždění (NAA). Od června do října 2000 vedl ministerstvo obrany ve vládě Andreje Bajuka. Ve volbách z roku 2004 zvítězila SDS a Janša se tak stává předsedou vlády Republiky Slovinsko (do 2008). Janša jako premiér v roce 2008, když převzalo Slovinsko předsednictví EU, řídí také „Evropský svět“. V současné době opět zastává funkci premiéra po předčasných volbách z roku 2011.¹⁵⁰

Janez Janša vydal několik knih (*Na svoji strani*, *Premiki*, *Okopi*, *7 let pozneje*) a stovky článků, komentářů, esejů a vědeckých prací. Publikoval také několik básní a literárních esejí. Mimo jiné působil jako profesor na *Kings College* v Londýně, v Centru pro mezinárodní a strategická studia ve Washingtonu, *The Royal Institute for International*

¹⁴⁹ *Gov.si* [online]. 2012 [cit. 2012-03-12]. Milan Kučan – prvi predsednik Republike Slovenije. Dostupné z WWW: <<http://www2.gov.si/up-rs/2002-2007/bp-mk.nsf/ostalo/biografija>>.

¹⁵⁰ *Nekdanji-pv.gov.si* [online]. 2012 [cit. 2012-03-12]. Življenjepis. Dostupné z WWW: <http://www.nekdanji-pv.gov.si/2004-2008/si/predsednik_vlade_janez_jansa/zivljenjepis/index.html>.

Affairs v Londýně, *Center for Balkan Security* ve Washingtonu, na konferenci Atlantické rady ve Velké Británii, *Institute for International Studies* v Bonnu, na Katolické univerzitě v Buenos Aires, na konferenci CNN v Atlantě a další.¹⁵¹

4.3 Dimitrij Rupel

Další osobností, která dopomohla Slovinsku na cestě ven z jugoslávské federace, byl Dimitrij Rupel, který se narodil 7. dubna 1946 v Lublani, po dokončení klasického gymnázia a studiu srovnávací historie a sociologie na Filozofické fakultě v Lublani byl zaměstnán jako univerzitní učitel na současné Fakultě sociálních věd. V období 1966-1967 studoval ve Velké Británii na univerzitě Essex, pak 1971-1972 na bostonské univerzitě Brandeis v USA, kde získal v roce 1976 doktorát ze sociologie. Kvůli politickým problémům nemohl působit na lublaňské univerzitě. V letech 1977-1978 přednášel na kanadské univerzitě Queen's, v roce 1985 v New Yorku na *New School for Social Research* a 1989 na univerzitě v Clevelandu.¹⁵² Už v době studií se uplatnil jako spisovatel a publicista, byl redaktorem několika slovinských novin a časopisů, dosud vydal celou řadu knih, románů, dramát a esejí, právě tak jsou v knižním vydání dostupná jeho početná vědecká díla z oblasti sociologie a literatury. Už na konci šedesátých let se prosadil jako jeden z nejvýraznějších mladých slovinských odpůrců režimu a v tomto svém určení zůstal věrný až do vítězství demokracie ve Slovinsku. Na začátku 80. let hrál rozhodující roli při formování časopisu *Nova revija*. V roce 1989 založil jedno z prvních opozičních hnutí ve Slovinsku – Slovenský demokratický svaz (SDZ), stal se jeho prvním předsedou. V říjnu 1991 pak společně a skoro se všemi vedoucími členy z ní vystoupil a založil Demokratickou stranu (DS). Se svou politickou aktivitou výrazně dopomohl k vítězství slovinské demokratické opozice v dubnových volbách 1990, v první poválečné slovinské demokratické vládě se stal ministrem zahraničních věcí a v následujících dvou letech se významně podílel na osamostatnění a mezinárodním uznání Slovinska.¹⁵³ Ministrem zahraničních věcí Slovinska byl celkem šestkrát, dále byl v roce 1994 zvolen primátorem

¹⁵¹ *Nekdanji-pv.gov.si* [online]. 2012 [cit. 2012-03-12]. Življenjepis. Dostupné z WWW: <http://www.nekdanji-pv.gov.si/2004-2008/si/predsednik_vlade_janez_jansa/zivljenjepis/index.html>.

¹⁵² *EU2008.si* [online]. 2012 [cit. 2012-03-12]. Dimitrij Rupel - minister za zunanje zadeve. Dostupné z WWW: <http://www.eu2008.si/si/The_Council_Presidency/The_Slovenian_Government/Foreign_Affairs/CV_Rupel.html>.

¹⁵³ RUPEL, Dimitrij. *Slovenska pot do samostojnosti in priznanja*. Ljubljana: Kres, 1992. s. 163. ISBN 86-7823-011-8.

Lublaně (do roku 1997), v roce 1997 se stal velvyslancem v USA a předsedou OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě) v roce 2005.¹⁵⁴ Předsedou vlády Borutem Pahorem byl v roce 2008 jmenován jeho osobním poradcem a zástupcem pro zahraniční záležitosti v kabinetu předsedy vlády. Na tento post v roce 2009 rezignoval a stal se úředníkem ministerstva zahraničních věcí.¹⁵⁵

V roce 1992 byl jmenován řádným profesorem lublaňské univerzity. V posledních letech publikoval několik článků o mezinárodních vztazích a zahraniční politice. Je členem několika slovinských a mezinárodních sdružení, jako jsou PEN klubu a AAASS (*American Association for the Advancement of Slavic Studies*), Sdružení slovinských spisovatelů a Sdružení sociologů.¹⁵⁶

4.4 Jože Pučnik

Slovinský politik, poslanec, filozof, spisovatel a doktor sociálních věd Jože Pučnik se dostal pro své kritické články do křížku s úřady, a byl tak vystaven represím socialistického režimu. Pocházel z Črešnjevce u Slovinské Bistrice, kde se 9. března 1932 narodil. Vystudoval filozofii a literaturu na Filozofické fakultě v Lublani. Poté byl odsouzen v politických procesech dvakrát k trestu odnětí svobody. Po pěti letech byl podmíněčně propuštěn (1963). Hned se zapojil do práce pro časopis *Perspektive* (Perspektiva), kde publikoval několik článků. Kvůli nim byl opět roku 1963 zatčen za nepřátelskou činnost. Ve vězení strávil téměř dva roky. Po propuštění v roce 1966 emigroval do Německa. Zde získal politický azyl, zpočátku se živil jako dělník v různých továrnách. V Hamburku studoval a následně získal doktorát. Stal se také profesorem psychologie na univerzitě v Lüneburgu. V roce 1989 se vrátil do Slovinska, zde se podílel na ustavení Sociálnědemokratického svazu, který se roku 1991 přejmenoval na

¹⁵⁴ EU2008.si [online]. 2012 [cit. 2012-03-12]. EU2008.si - Dimitrij Rupel - minister za zunanje zadeve. Dostupné z WWW: <http://www.eu2008.si/si/The_Council_Presidency/The_Slovenian_Government/Foreign_Affairs/CV_Rupel.html>.

¹⁵⁵ Siol.net [online]. 2012 [cit. 2012-03-12]. Pahor imenoval Rupla za posebnega odposlanca za zunanje zadeve - Planet Siol.net. Dostupné z WWW: <http://www.siol.net/novice/slovenija/2008/11/vlada_bo_pretresala_vprasanje_veleposlanikov.aspx>.

¹⁵⁶ EU2008.si [online]. 2012 [cit. 2012-03-12]. EU2008.si - Dimitrij Rupel - minister za zunanje zadeve. Dostupné z WWW: <http://www.eu2008.si/si/The_Council_Presidency/The_Slovenian_Government/Foreign_Affairs/CV_Rupel.html>.

Sociálnědemokratickou stranu, jejímž byl prvním předsedou (do 1993). V 80. a 90. letech příležitostně vydával svoje články v *Nove reviji*, ve kterých volal po samostatnosti Slovinska a vzniku politických stran (byl jedním z autorů jejího slavného 57. čísla). Stal se předsedou DEMOSu, později místopředsedou vlády a do roku 1996 byl poslancem Národního shromáždění. Zemřel 21. ledna 2003, na jeho počest po něm bylo pojmenováno letiště v Lublani.¹⁵⁷

5. Vyrovnávání se nového režimu s minulostí

Z vnitropolitického hlediska nebyla situace v roce 1992 ve Slovinsku jednoduchá. V zemi stále panovalo nadšení z dosažené samostatnosti, ale hospodářství se potýkalo se značnými problémy způsobenými rozkladem celojugoslávského trhu. Nezaměstnanost ve Slovinsku na konci roku 1991 činila 9,4%, tj. okolo 91 tisíc práceschopného obyvatelstva; průmyslová výroba klesla o 11,2% oproti roku 1990 (snížila se na úroveň roku 1977); výrazně poklesly platy; naopak značně vzrostly ceny většiny zboží. Vrchol hospodářského propadu dosáhl ve Slovinsku v roce 1993, kdy nezaměstnanost v zemi byla přechodně až na 15%.¹⁵⁸

Na přelomu let 1991-1992 současně vygradovaly problémy uvnitř vládnoucího bloku DEMOS. Tehdejší premiér Lojze Peterle byl ostře kritizován některými politickými stranami, že nedokáže dobře koordinovat činnost vlády a při svém rozhodování až moc zvyhodňuje zájmy své strany – Slovinské křesťanské demokracie (SKD). 22. dubna 1992 došlo na odvolání Peterleho z funkce slovinským parlamentem a ministerským předsedou byl jmenován ekonom Janez Drnovšek z Liberálně demokratické strany (LDS). Ten se ihned pustil do sestavení nové vlády, jejíž jádro tvořila koalice liberálů a křesťanských demokratů. Novým kabinetem byl vypracován radikálnější program transformace slovinské ekonomiky. Poměrně brzy se mu povedlo snížit úroveň dřívější vysoké inflace na 1,5% měsíčně, ale sociální problémy ovšem v zemi přetrvávaly. Téměř ve všech sférách

¹⁵⁷ *Rtvslo.si*. [online]. 2012 [cit. 2012-03-12]. Rodil se je slovenski politik Jože Pučnik :: Prvi interaktivni multimedijški portal, MMC RTV Slovenija. Dostupné z WWW: < <http://www.rtv slo.si/zabava/na-danasnjidan/rodil-se-je-slovenski-politik-joze-pucnik/220957>>.

¹⁵⁸ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 135-136. ISBN 978-80-7277-463-0.

zavedla vláda tvrdá úsporná opatření, ale pod tlakem nespokojené veřejnosti musela zvýšit platy. Velkým problémem se v té době stával stále narůstající počet běženců z válečných oblastí bývalé Jugoslávie hledající ve Slovinsku útočiště. Na sklonku roku 1991 bylo ve Slovinsku kolem 22 tisíc běženců, o rok později se již číslo zvýšilo na téměř 70 tisíc – jednalo se převážně o uprchlíky z Bosny a Hercegoviny.¹⁵⁹

Dalším problémem, který nový stát musel řešit, byli tzv. *izbrisani* (vyškrtnutí), tj. obyvatelé Slovinské republiky, kteří zde sice měli před 25. červnem 1991 trvalé bydliště a důsledkem toho i automatické právo na nově zavedené slovinské státní občanství, ale po vyhlášení Slovinské republiky o něj v průběhu šestiměsíční lhůty pro nejrůznější důvody nepožádali. Nato je slovinské úřady „vyškrtnuly“ z registru občanů Slovinské republiky, i když tito lidé nadále žili na slovinském území, a napříště se k nim přistupovalo jako k cizincům (tj. přestaly se jim vyplácet sociální dávky, důchody atd.). Svého práva na občanství a sociální zabezpečení se „vyškrtnutí“ dovolávali jak u slovinských tak i zahraničních soudů.¹⁶⁰ Celkově se jednalo asi o 20 tisíc „vyškrtnutých“ osob – mezi nimi bylo mj. i hodně bývalých důstojníků JLA, Srbů, a také Romů.¹⁶¹

6. prosince 1992 se ve Slovinsku uskutečnily druhé svobodné parlamentní a prezidentské volby. Mezi politickými stranami zvítězila k levému středu orientující se Liberálně demokratická strana (LDS, 23,46%) Janeze Drnovška. Jejími voliči byli především mladší lidé, podnikatelé, manažeři a část intelektuálů. Jako druzí za LDS skončili Peterleho Slovinští křesťanští demokraté (SKD 14,51%, pravý střed), kteří se svým programem snažili napodobit německou CDU (Křesťansko-demokratická unie). Třetí místo zaujala Spojená listina (*Združená lista* – ZL, 13,58%), do níž se sdružili někdejší reformní komunisté roztroušení do několika menších levicově orientovaných stran. Pak následovaly menší strany, jako překvapivě Slovinská národní strana (SNS, 10,02%), pod vedením krajního nacionalisty Zmaga Jelinčiče. Za úspěchem této strany ve volbách stála zřejmě tehdejší sociální frustrace části slovinské společnosti a současně záporný vztah některých

¹⁵⁹ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 136. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁶⁰ Postup slovinských úřadů byl později označen některými mezinárodními organizacemi dohlížející na dodržování lidských práv za diskriminační a dokonce podmiňovaly vyřešením tohoto problému vstup Slovinska do EU. Chyba slovinských úřadů byla uznána Ústavním soudem Slovinska v roce 1997. Teprve až v roce 2009 slovinská vláda poprvé vyjádřila ochotu „vyškrtnuté“ finančně odškodnit, (cit. HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*, s. 137).

¹⁶¹ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 137. ISBN 978-80-7277-463-0.

Slovinců k cizím uprchlíkům. Do parlamentu se ještě dostaly centralistická Slovinská lidová strana (SLS, 8,69%), která vznikla transformací někdejšího Slovinského rolnického svazu, a proto se orientovala především na ochranu zájmů zemědělců a dalších venkovských obyvatel; dále Demokratická strana (DS, 5%) – menší středová strana zaměřující se hlavně na intelektuály, Zelení Slovinska (ZS, 3,7%) a Sociální demokratická strana (SDS, 3,4%), odkazující se na zásady západoevropské sociální demokracie, v jejímž čele stál někdejší vůdce DEMOSu Jože Pučnik.¹⁶² Strana SDS důrazně odmítala jakoukoli spolupráci s bývalými komunisty. Tím se výrazně diferencovala od ostatních slovinských sociálně demokratických, respektive socialistických formací.¹⁶³

Souběžně se uskutečnily prezidentské volby, ve kterých byl do nejvyšší republikové funkce zvolen hned v prvním kole Milan Kučan. Prezidentem na pětileté období se Kučan stal se ziskem 63,9% na základě přímého hlasování slovinských občanů, kteří se pro jeho kandidaturu vyslovili v prosinci 1992. Začátkem roku 1993 byl Janez Drnovšek pověřen nově zvoleným parlamentem sestavením vlády. Drnovšek se rozhodl pro kabinet široké koalice, pro který získal kromě LDS také SKD, ZL a SDS. Ještě v průběhu roku 1993 koaliční partneři relativně dobře spolupracovali, ale na jaře 1994 se ve vládě objevují první větší rozpory. Na funkci ministra obrany musel tehdy rezignovat Janez Janša, jenž byl obviněn z finančních machinací s prostředky ministerstva obrany, z nedostatečné kontroly tajných služeb a také z porušování embarga na dovoz zbraní do bojujících oblastí bývalé Jugoslávie¹⁶⁴. Po Janšově odstoupení uspořádali jeho příznivci na různých místech Slovinska bouřlivé demonstrace, neboť Janša pro ně znamenal symbol radikálních politických změn a slovinské nezávislosti. Naopak byly demonstrace namířeny jak proti Kučanovi, kterému byla připomínána jeho komunistická minulost, tak proti Drnovškovi za jeho neskrývaný politický pragmatismus. Obecně se také kritizovala ta skutečnost, že velká část bývalých vysokých komunistických kádrů se pohodlně začlenila do nového režimu a že z mnohých někdejších ředitelů státních podniků se stávali vedoucí manažeři zprivatizovaných firem. Sociální demokraté odešli na protest proti Janšovu sesazení z

¹⁶² Po rozpadu DEMOSu k SDS přistoupil i ministr obrany Janez Janša, jež se v roce 1993 stává jejím novým předsedou, (cit. HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*, s. 138).

¹⁶³ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 137-138. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁶⁴ Šlo o aféru se zadrženým cizím letadlem se zbraněmi pro Bosnu a Hercegovinu (cit. ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*, s. 587).

vlády. Po čase opustila koalici také Spojená listina, která nesouhlasila s některými ekonomickými a sociálními kroky Drnovškova kabinetu. Drnovšek tak přišel o většinu v parlamentu, jeho centristicky orientovaná vláda byla nucena do konce svého volebního období hledat podporu střídavě na levé i na pravé straně politického spektra. V některých případech museli liberálové a křesťanští demokraté získávat podporu mj. i u krajně pravicové Slovinské národní strany. Nicméně i přes kritiku se však tehdejší vládnoucí skupině podařilo udržet, neboť se mohla opřít o silnou voličskou základnu.¹⁶⁵

Drnovškovy vlády odstartovaly privatizační proces ve Slovinsku. Zákon o privatizaci byl schválen 11. listopadu 1992. Všichni Slovinci (odstupňovaně podle věku) obdrželi vlastnické certifikáty, díky nimž mohli získat akcie privatizovaných podniků nebo tyto akcie mohli uložit do různých podnikatelských fondů. Touto cestou se během 90. let celkem rychle podařilo zprivatizovat více než 80% slovinských podniků. Specifikem Slovinska bylo, že se napřed do privatizace zapojily malé a střední podniky. K zprivatizování velkých státních firem a bank fakticky došlo teprve až na začátku 21. století. Vláda přitom velice usilovala o to, aby se uvnitř větších zprivatizovaných hospodářských firem nadále udržel výrazný státní majetkový podíl, respektive slovinský kapitál.¹⁶⁶

Slovinsko se v průběhu let 1992-1993 snažilo navázat těsnější ekonomické kontakty se západoevropským státy, předně se zeměmi EU a Evropského sdružení volného obchodu (ESVO). Zprvu se zdála jako velmi slibná zvláště spolupráce s ESVO, s níž Slovinsko dokonce došlo až k jednání o možnosti přímého vstupu. Nejvíce se v tomto směru Slovincům dostalo podpory od Švýcarska. Někteří další členové sdružení – Rakousko, Švédsko a Finsko – se však v té době již připravovaly na svůj vstup do EU a o činnosti ESVO zřetelně nejevily zájem. Na přelom roku 1992-1993 mělo také Slovinsko blízko k dohodě o spolupráci mezi Slovinskem a EU. Krátce poté však Slovinsko jako malý stát bylo nuceno čelit nátlaku za strany politicky mocného souseda, Itálie.¹⁶⁷

¹⁶⁵ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 587. ISBN 978-80-7106-375-9.

¹⁶⁶ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 138-139. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 140.

Slovinská vláda na jaře 1993 obdržela první ostrou nótu, obsahující upozornění Říma, že na Slovinsku vyžaduje urychlené vyřešení majetkových práv tzv. optantů. Šlo o italské občany žijící po druhé světové válce v tzv. zóně B Svobodného území Terst, kteří se po zrušení zóny v roce 1954 rozhodli (optovali) na základě tzv. *Londýnského memoranda*, že odejdou do Itálie. Přitom na území Jugoslávie zůstal jejich nemovitý majetek, který propadl jugoslávskému státu. Současně byly slovinské orgány důrazně upozorňovány italskou vládou, že vyřešení otázky majetku optantů bude podmíněna její případná podpora podpisu připravované začleňující dohody Slovinska a EU.¹⁶⁸

Otázku optantů již ve skutečnosti vyřešila mezistátní smlouva mezi Itálií a Jugoslávií, která byla podepsána v roce 1975 v italském Osimu, v tzv. osimské dohodě. Později tzv. římská dohoda z roku 1983 dokonce optantům určila příslušnou finanční náhradu, která jim byla Jugoslávií také zčásti vyplacena. Po rozpadu jugoslávské federace však Itálie předchozí společné dohody zpochybnila a původní požadavky opět nárokovala u nově ustanovených vlád v Lublani i Záhřebu. Italové se ohrazovali, že Jugoslávie uložila v průběhu 80. let na italský účet pouze dvě z předpokládaných třinácti splátek. Pro asi 350 tisíc italských optantů, kteří po druhé světové válce území Slovinska a Chorvatska opustili (zejména oblast Istrie a Dalmácie) Řím opětovně žádal navrácení zanechaných domů a pozemků, respektive zaručení předkupního práva na tento majetek¹⁶⁹. Italský tlak na Slovinsko se ještě více zостřil po parlamentních volbách v Itálii v červnu 1993, které přivedly k moci pravicově orientovanou vládu v čele se Silviem Berlusconiem. Mezi členy jeho kabinetu se objevilo hned několik představitelů italské krajní pravice, kteří byli nejhlasitějšími stoupenci tvrdého postupu vůči Slovinsku. V letech 1993-1994 vetovala Itálie v orgánech EU naprosto všechny slovinské snahy o rozvíjení spolupráce s tímto seskupením.¹⁷⁰

Uvedené skutečnosti přinutily Slovinsko, aby intenzivněji usilovalo o navázání užších hospodářských a politických kontaktů s reformními středoevropskými státy – s tzv. višegrádskou skupinou. Dokazovala to například návštěva Janeze Drnovška Prahy

¹⁶⁸ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 588. ISBN 978-80-7106-375-9.

¹⁶⁹ Ze slovinského území se po válce do Itálie vystěhovalo přibližně 22 tisíc lidí (cit. ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*, s. 588).

¹⁷⁰ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 588. ISBN 978-80-7106-375-9.

v červnu 1993, kdy zde poprvé zazněla myšlenka na vytvoření zóny volného obchodu mezi Slovinskem a Českou republikou. V následujících letech pak Slovinsko přijalo nabízenou příležitost a zapojilo se do středoevropské hospodářské skupiny CEFTA, jehož oficiálním členem se stalo od 1. ledna 1996. V této době se Slovincům povedlo uzavřít dohodu o liberalizaci obchodu i se seskupení zemí ESVO (členové Norsko, Island, Švýcarsko, Lichtenštejnsko).¹⁷¹

Jednání mezi Slovinskem a Itálií ohledně majetku optantů, která intenzivně vedli v letech 1993-1994 diplomaté obou zemí, byla dlouhou dobu neúspěšná. Tehdejší slovinský ministr zahraničních věcí Lojze Peterle byl ochoten tlaku Itálie ustoupit a dokonce zvažoval postupné navrácení části nemovitého majetku do italských rukou. Ostatní představitelé vlády to však razantně odmítli. Teprve v letech 1995-1996 dochází k postupné změně situace, kdy se vedení slovinské zahraniční politiky ujal pružnější Zoran Thaler a také poté, co v Itálii byla vystřídána pravicová vláda Berlusconiho vládou levého středu vedenou Lambertem Dinim. Na jaře 1996 byl přijat slovinským parlamentem kompromisní zákon, který dal možnost občanům Evropské unie (tedy i Italům) volný přístup na slovinský trh s nemovitostmi po uplynutí čtyř let od ratifikace této legislativní úpravy. Itálie uznala toto řešení za uspokojivé a tak 10. června 1996 mohl Janez Drnovšek v Bruselu podepsat dohodu o přiřazení Slovinska k EU.¹⁷² Slovinským parlamentem byla ratifikována asociační smlouva s EU 13. července 1997.¹⁷³

Slovinsku se postupně podařilo v období 1993-1996 vyřešit i většinu problémů se sousedním Chorvatskem. Hospodářské styky mezi Slovinci a Chorvaty se obnovily – obě vlády se dohodly na finančním vyrovnání klientů bývalé Lublaňské banky, jaderná elektrárna v Kršku byla převzata společným slovinsko-chorvatským vedením a do Chorvatska začala proudit odpovídající část produkce elektrické energie. Také byla odstraněna většina sporů ohledně postupu společné státní hranice. Nedořešeným však stále zůstal problém nároku Slovinska na volný přístup do mezinárodních vod v oblasti

¹⁷¹ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 588. ISBN 978-80-7106-375-9.

¹⁷² Nakonec se obavy Slovinců, že po schválení zákona o volném přístupu občanů EU na trh s nemovitostmi dojde k masovému skupování slovinské půdy, především Italy v oblasti slovinského Přímoří a Rakušany v severním přífhraničí, ukázaly plané (cit. HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*, s. 142).

¹⁷³ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 141-142. ISBN 978-80-7277-463-0.

Piranského zálivu. Jestliže doposud byli neústupní hlavně Chorvaté, nyní zesílili vyjednávací pozice i Slovinci. Do pokračujícího sporu vneslo kauzu několika osad, které ležely na levém břehu řeky Dragonje (řeka na hranici Slovinska a Chorvatska poblíž Piranu a Portorože). O nichž začali prohlašovat, že už před rokem 1945, kdy komunisté v prostoru Piranského zálivu značně mechanicky stanovili úřední hranici mezi chorvatskou a slovinskou svazovou republikou právě podél Dragonje, katastrálně patřily do piranské (tj. slovinské) obcí. Z toho nyní Slovinci až demagogicky vyvozovali, že by jim de facto mělo Chorvatsko osady za řekou Dragonjou vrátit. Načas tu platila mezi Lublaní a Záhřebem dohoda, že se v pobřežních vodách kolem Istrijského poloostrova bude uplatňovat režim, který zde platil před rozpadem jugoslávské federace. Ovšem ani politicky ani technicky se nepodařilo zajistit vytyčení slovinského koridoru do mezinárodních vod.¹⁷⁴

Slovinsko si bylo dobře vědomo přetrvávajícího nebezpečí plynoucího z neklidných poměrů na balkánském území, proto po roce 1992 usilovalo zajistit své národní zájmy nejen z ekonomického, ale i vojenského hlediska. V podstatě již od roku 1991 se začala ve Slovinsku budovat z iniciativy tehdejšího ministra obrany Janeze Janši jejich vlastní armáda – malá, ale poměrně moderně vyzbrojená¹⁷⁵. 30. března 1994 se přidali Slovinci k bezpečnostnímu projektu Partnerství pro mír. Hlavním cílem jeho bezpečnostního plánu bylo zapojení do Severoatlantické aliance. Vyhledky Slovinska na vstup do NATO se ještě v roce 1996 zdály jako velmi nadějně.¹⁷⁶

V Madridu se konalo v červenci 1997 zasedání zemí NATO, na němž se rozhodovalo o tom, kterému z východoevropských států bude dán souhlas Aliance s jejich přistoupením v tzv. první vlně. Na konferenci se však střetly dvě vlivné a mocné skupiny rozdílných zájmů, na což doplatilo Slovinsko. Na jedné straně stála Francie a jižní křídlo Aliance, které chtělo vstupním rozhovorům přizvat pět zemí – Polsko, Českou republiku, Maďarsko, Rumunsko a Slovinsko. Proti tomu se ostře postavily Spojené státy. Podle

¹⁷⁴ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 589. ISBN 978-80-7106-375-9.

¹⁷⁵ K roku 1997 činil počet profesionálních vojáků ve slovinské armádě 8,5 tisíc a asi 60 tisíc vojáků bylo činných v základní službě (cit. ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*, s. 589).

¹⁷⁶ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 589. ISBN 978-80-7106-375-9.

americké administrativy a prezidenta Clintona byl nejvyšší možný akceptovatelný počet kandidátských zemí pro první fázi tři: Polsko, ČR a Maďarsko. Francie nakonec v Madridu ustupuje USA. V závěrečné zprávě byla alespoň zmínka o tom, že rozšiřování nekončí a Severoatlantická aliance do dvou let oznámí, které další země by měly přistoupit k NATO. Výslovně přitom byly za státy s nejlepší výchozí pozicí určeny Rumunsko a Slovinsko.¹⁷⁷

Rozhodnutí madridského summitu znamenalo pro Slovinci velké zklamání. Krátce po Madridu navštívila Lublaň americká ministryně zahraničí Madeleine Albrightová, která ubezpečila, že zájem o Slovinsko Západ má a vyzývala jej k trpělivosti.¹⁷⁸ Při kuloárních jednáních však Američané poměrně otevřeně dali na vědomí, že se jim dosavadní zahraniční politika Slovinska zdá značně individualistická, protože se až příliš opírá o dobrou ekonomickou situaci své země. Současně vyslovili přání, aby napříště vystupovali Slovinci aktivněji, a to především na Balkáně.¹⁷⁹

Na to konto Slovinsko zhruba od roku 1998 opravdu své zahraničněpolitické aktivity výrazně zintenzivnilo a začalo se angažovat při řešení celé řady mezinárodních problémů. Slovincům velice záleželo na tom, aby se nejen více zviditelnili, ale také zdůraznili politickou a kulturní příslušnost ke střední Evropě a aby se k nim nepřistupovalo jen jako k součásti Balkánu. V letech 1998-1999 se stalo nestálým členem Rady bezpečnosti OSN. V téže době byly Slovinskem vyslány menší vojenské oddíly do mírové mise v Bosně a v Makedonii. Slovinští odborníci například byli v čele akce na odstranění minových polí v rozsáhlých částech Bosny a Hercegoviny a současně se země diplomaticky účastnila hledání řešení složité kosovské krize. Výrazně se zlepšily také kontakty Slovinska se Spojenými státy. Jistě k tomu přispěl zejména premiér Janez Drnovšek, který v té době několikrát Ameriku navštívil, a také slovinský velvyslanec v USA Dimitrij Rupel (ve funkci v letech 1997-2000). Mj. i díky jeho přičinění Slovinsko v říjnu 1997 získalo bezvízový styk s USA, jako vůbec první z postkomunistických zemí. Důkazem prohloubení americko-slovinské spolupráce se také stala návštěva prezidenta Billa Clintona ve Slovinsku v červnu 1999. Slovinci rovněž pořádali 16. června 2001 na

¹⁷⁷ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 589. ISBN 978-80-7106-375-9.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 589-590.

¹⁷⁹ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 143. ISBN 978-80-7277-463-0.

slovinském vládním zámku Brdo u města Kranj první schůzku amerického prezidenta George Bushe mladšího a ruského prezidenta Vladimira Putina. Akci bylo možno považovat za projev důvěry USA ve Slovinsko.¹⁸⁰

Slovinsko zároveň zaměřilo úsilí posílit svoje pozice v rámci střední Evropy. Důležitým počinem v tomto směru se stalo ustavení tzv. Trilaterály – vojensko-politické kooperace Slovinska, Itálie a Maďarska, roku 1999. Snahou Trilaterály bylo propojit členské státy Severoatlantické aliance Itálie a Maďarska přes Slovinsko, které se ještě k členům NATO v té době neřadilo. Slovinská republika touto iniciativou zvýraznila svou důležitost pro NATO a zesílení bezpečnosti v rámci středoevropského prostoru.¹⁸¹

Jestliže v případě proniknutí do NATO Slovinci prozatím neuspěli, o to více v následujícím období usilovali, aby se zařadili mezi první kandidáty do Evropské unie. Po ekonomické stránce k tomu mělo Slovinsko velice dobré předpoklady. V roce 1996 dosahoval nárůst hrubého domácího produktu Slovinska 3,1% HDP, v přepočtu na jednoho obyvatele 9300 tolarů (bezpochyby nejvyšší ve východní Evropě), hrubá mzda zde činila 130 000 tolarů, nezaměstnanost se pohybovala okolo 10% a míra inflace dosahovala 8,8%. Státní rozpočet skončil v roce 1996 jako vyrovnaný s nepatrným přebytkem 0,3% HDP. Ve Slovinsku působilo na 53 tisíc podniků, ze kterých bylo již 92% zprivatizováno.¹⁸²

V roce 1997 oznámila Evropská komise v Bruselu, že v roce 1998 zahájí přístupové rozhovory o rozšíření EU (kromě Kypru, s nímž bylo počítáno již delší dobu) s pěti státy: Polskem, ČR, Maďarskem, Slovinskem a Estonskem – tedy hospodářsky nejpokročilejšími zeměmi střední Evropy.¹⁸³

10. listopadu 1996 se ve Slovinsku uskutečnily nové parlamentní volby. Vítězem se opět stala Liberální demokratická strana Janeze Drnovška (27,01% hlasů). Na druhém místě skončila Slovinská lidová strana (19,38%), která si výrazně polepšila oproti volbám z roku 1992, především díky její nekonfrontační politice a zájmem o řešení problémů „prostého

¹⁸⁰ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 143-144. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 144.

¹⁸² ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 590. ISBN 978-80-7106-375-9.

¹⁸³ Tamtéž.

člověka“. Za lidovci se umístila Janšova Sociálně demokratická strana Slovinska (16,13%). Jejimi voliči byli především radikálně naladěni Slovinci (od antikomunistů až po část nacionalistů, kteří v roce 1992 volili Jelinčiče). Jistou ztrátu naopak zaznamenali Slovinští křesťanští demokraté (9,62%) i Sjednocená listina demokratů (bývalí ZL, 9,03%). Do parlamentu se podařilo ještě dostat Demokratické straně penzistů Slovinska (4,32%) a Slovinské národní straně (3,22%).¹⁸⁴

Výsledek voleb ukazoval, že během uplynulých let v zásadě došlo ke stabilizaci slovinské politické scény. Převážná část voličů při svém výběru nadále upřednostňovala centristické, respektive levocentristické strany, které ve svých programech vyhlášovaly pokračování ekonomické transformace (ovšem s důrazem na zajištění sociálních jistot občanů) a připojení Slovinska k západoevropským strukturám. Z voleb zároveň vyplynulo, že radikalismus Jelinčičových nacionalistů již Slovince přestal lákat. Lidem rozladěným z možná až příliš mírného přístupu k činovníkům starého režimu byl blízký nesmlouvavý Janez Janša, který se však projevoval jako velmi kontroverzní typ pro většinu jednání, v nichž bylo zapotřebí dospět k politickému kompromisu. Což Janšu v rámci slovinské politiky dosti izolovalo. Většina jeho někdejších společníků z vedení DEMOS (Rupel, Kacin, Bavčar atd.) se uchýlila v Drnovškově LDS.¹⁸⁵

V únoru 1997 byla Drnovškem sestavena nová vládní koalice – z LDS, SLS a Demokratické strany penzistů Slovinska (DeSUS). V devadesátičlenném slovinském parlamentu získala koalice mírnou nadpoloviční většinu. Kromě samotných koaličních stran zde měla většinou podporu i od zástupců národnostních menšin, kterým slovinská ústava zaručuje v parlamentu po jednom zástupci (jeden italský poslanec a jeden zástupce maďarské menšiny). Relativní politickou stabilitu dokazovalo i opětovné zvolení Milana Kučana do prezidentské funkce. V přímých volbách konaných v listopadu 1997 pro něj hlasovalo 56 % oprávněných voličů.¹⁸⁶

Ve Slovinsku to na konci roku 1997 poměrně vřelo. Země byla nucena vypořádávat se se stávkami některých profesí usilujících o zvýšení platů, s hospodářskými aférami

¹⁸⁴ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 590. ISBN 978-80-7106-375-9.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 590-591.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 591.

způsobenými ne vždy zcela regulérní privatizací řady podniků i s neustálými roztržkami a tahanicemi mezi politickými stranami, které někdy až moc politizovaly život slovinské společnosti. I přes poměrně dobré ekonomické výsledky Slovinska se ještě stále nepodařilo obnovit vysokou životní úroveň, kterou republika vykazovala před rozpadem Jugoslávie. Mnohem důležitější pro většinu Slovinců však bylo to, že v jejich zemi byl klid a že se Slovinsko během několika uplynulých let skutečně vyvázalo z velmi nejistého jugoslávského prostoru.¹⁸⁷

Dosavadní desetiletá souvislá vláda J. Drnovška a jeho LDS ve Slovinsku byla načas přerušena na jaře roku 2000. Drnovšek v parlamentu tehdy usiloval o prosazení změny volebního zákona a mj. mělo dojít k zvýšení volební hranice pro přístup do parlamentu z dosavadních 3% na 4%, což by výrazně poznamenalo malé politické strany. Mezi členy středolevicové vládní koalice došlo k rozporům. Z vlády odešli lidovci i strana důchodců, Drnovšek v důsledku toho přišel o většinu v parlamentu, a proto musel na svou funkci rezignovat.¹⁸⁸

Na přechodnou dobu byli nejsilnějším subjektem ve slovinském parlamentě lidovci a křesťanští demokraté sjednocení do jedné strany (SLS + SKD). Sestavením nové vlády byl začátkem května 2000 pověřen ekonom a finančník Andrej Bajuk, který žil od raného dětství v Argentíně a později v USA, kde pracoval v řadě významných bank, mj. Meziamerické rozvojové bance. Ve Slovinsku, kam se vrátil na přelomu let 1999-2000, se zapojil se do zdejší politiky v řadách SKD. V momentě, kdy byl pověřen sestavením slovinské vlády, se vzdal argentinského občanství. Pod Bajukem pak vzniká první středopravicový kabinet v historii samostatného Slovinska. Jeho vláda se opírala o koalici SLS+SKD a antikomunisticky orientované SDS. Existence této vlády však byla pouze několika měsíční, konkrétně od června do listopadu 2000. Později se Andrej Bajuk stal předsedou nově založené křesťanské strany s názvem Nové Slovinsko, *Nova Slovenija* (NSi).¹⁸⁹

¹⁸⁷ ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 1998. s. 591. ISBN 978-80-7106-375-9.

¹⁸⁸ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 145-146. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 146.

Ke konci roku 2000 se uspořádaly další parlamentní volby a v nich se stala vítězem opět Drnovškova LDS, která získala 36% hlasů. Předseda LDS znovu zformoval poměrně širokou středolevicovou koalici, tentokrát tvořenou z LDS, SLS, ZLSD, DeSUS a Strany zelených (ZS). Velkým úspěchem této vlády byla dohoda o rozdělení vod Piranského zálivu, která byla parafovaná zástupci slovinské a chorvatské vlády na Brionách v létě 2001. Do čela vládních delegací se postavili slovinský premiér Janez Drnovšek a jeho chorvatský protějšek sociálnědemokratický Ivica Račan, tzv. dohoda Drnovšek – Račan. Ujednání navrhovalo, aby Slovinsku připadlo 80% plochy Piranského zálivu, ačkoli Chorvatsko dlouhou dobu trvalo na rozdělení zálivu přesně na polovinu. Mělo dojít ke zřízení úzkého koridoru vedoucího přes chorvatské vody poskytujícího propojení slovinského pobřeží s mezinárodními vodami. Návrh zároveň zachovával pro Chorvaty formálně důležité hledisko existence mořské hranice mezi Chorvatskem a Itálií. Slovinci byli zase ochotni vzdát se svého nároku na několik osad na levém břehu Dragonje. Slovinským parlamentem byla tato dohoda přijata, ale v tom chorvatském navrhované řešení neprošlo. Chorvatští poslanci návrh brali jako přílišný ústupek Slovincům, a tak problém stále zůstával.¹⁹⁰

Ve Slovinsku se na konci roku 2002 konaly prezidentské volby. Milan Kučan, který funkci zastával již dvakrát (1992-1997, 1997-2002), se nemohl o úřad znovu ucházet. Byl považován za velice úspěšného prezidenta, který přispěl k demokratizaci země a prosazení její státní samostatnosti. Také výrazně prezentoval Slovinsko na mezinárodní scéně a řadil se k nejvýznamnějším středoevropským osobnostem. Z levicových stran vzešla výzva k lídrovi LDS Janezu Drnovškovi, aby odstoupil z postu premiéra a kandidoval na prezidentskou funkci. Drnovšek po určitém zvažování na návrh přistoupil. Proti němu nasadila pravice velmi silnou kandidátku – státní prokurátorku Barbaru Brezigarovou, která byla odborně i morálně velice uznávaná. Za ní se postavily SLS, SDS i NSi. Vítěz vzešel až druhého kola. Nakonec se jím stal Janez Drnovšek, který nad Brezigarovou vyhrál poměrně těsně se ziskem 56,5 % hlasů.¹⁹¹

Změna funkce Drnovška, jako organizátorsky a politicky velmi schopné osobnosti, z premiéra na prezidenta výrazně oslabila pozice LDS ve slovinské politice. Post nového

¹⁹⁰ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 147-148. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 148.

předsedy LDS a potažmo i premiéra zastával politik mladší generace Anton Rop. I když Rop v předešlé vládě úspěšně vedl rezort ministerstva financí, v pozici premiéra se mu nedařilo a zdaleka nedosahoval kvalit Drnovška. Ropově kabinetu byl například vyčítán technokratismus při řízení státu i rozrostlý klientelismus, zejména pronikání elit LDS do managementu podniků se silným státním vlivem. To vše mělo za následek, že LDS začala rychle ztrácet mezi Slovinci na popularitě. K jejím největším kritikům se řadil Janez Janša a jeho SDS. Nejbližšími spojenci Janši se stali slovinští lidovci (nejsilnější strana venkovských voličů) a katolíci, kteří se po roce 2000 sdružili převážně do Bajukovy NSi, v níž byl vedle předsedy silnou osobností i někdejší premiér z doby DEMOSu Lojze Peterle.¹⁹²

I přes rychlé zostřování tehdejší vnitropolitické situace ve Slovinsku dokázali oba politické tábory vystupovat v oblasti zahraniční politiky konsensuálně. Slovinci v té době finišovali v úsilí o začlenění do EU a NATO. Vstup země do těchto integračních struktur propagoval vedle prezidenta a vlády také zvláštní výbor, ve kterém se společně angažovali mj. bývalý prezident Milan Kučan, opoziční lídr Janez Janša i představitelé univerzit a katolické církve. V klíčových otázkách zahraniční politiky tak Slovinsko udrželo vysokou míru vnitřní shody, což potvrdily také výsledky současně konaných referend o vstupu země do EU do NATO probíhající 23. března 2003. Svůj souhlas pro vstup do EU vyslovilo 89,11% slovinských občanů a pro vstup do NATO 66,02% (v obou případech při účasti 60,29% oprávněných voličů). Oficiálně se Slovinská republika stává členem NATO 24. března 2004, po odevzdání svých přístupových listin ve Washingtonu, a od 1. května 2004 je součástí EU.¹⁹³

Historicky první volby do Evropského parlamentu se ve Slovinsku uskutečnily v červnu 2004. Z nich fakticky vítězně vyšla slovinská pravice (volební účast byla 28,3%). V Evropském parlamentě Slovinsku náleží 7 poslanců. Na základě výsledků voleb získala pravice 4 křesla (po dvou křeslech měly SDS a NSi), levice pouze 3 mandáty (2 místa LDS, 1 místo Sjednocená kandidátka sociálních demokratů – ZLSD).¹⁹⁴ Zatím poslední volby do Evropského Parlamentu proběhly v roce 2009. Při volební účasti 28,25% se do

¹⁹² HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 148-149. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁹³ Tamtéž, s. 149.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 149-150.

EP dostalo pět politických stran: SDS (2 křesla), SD (2 křesla), NSi, LDS a Zares (po jednom poslanci).¹⁹⁵

Další volby, tentokrát do slovinského parlamentu, se konaly v říjnu 2004. Velké znechucení Slovinců z více jak desetileté vlády LDS mělo za následek, že k volbám přišlo o 10% méně voličů než roku 2000¹⁹⁶. Na to nejvíce doplatila LDS A. Ropa, která získala o 13% méně hlasů než v předešlých volbách. Po vítězství SDS (získala 29,13% hlasů), byl pověřen její předseda J. Janša vytvořením nového kabinetu. Janša sestavil středopravicovou koalici z SDS, NSi, SLS a DeSUS, která měla v parlamentu mírnou nadpoloviční většinou. Janez Janša a jeho vláda byli ve Slovinsku u moci do listopadu 2008. Teprve za této vlády byla dokončena privatizace velkých podniků a bank. V roce 2003 byla otevřena již třetí státní univerzita ve Slovinsku – Přímořská univerzita v Koperu, později také začaly vznikat i první soukromé vysoké školy, například v Nové Gorici (2006). Janšova vláda se rovněž pokusila o zahájení důchodové reformy, což vyvolalo u Slovinců, kteří byli zvyklí na silné státní sociální zabezpečení, velkou nelibost. Kritika se ozývala také vůči jasnému posilování vlivu církve na společnost, především vůči uzákonění povinné náboženské výchovy ve školách.¹⁹⁷

Dá se říci, že Janša jako premiér nebyl u veřejnosti příliš oblíben. Hlavně vzdělanějším a městským obyvatelstvem mu byl vyčítán rozbujelý klientelismus. V ekonomickém a zahraničním směru se však jeho vládě dařilo. Jako první postkomunistické zemi vůbec se Slovinsku povedlo úspěšně dokončit přípravy na přijetí eura, které se pak stává její novou měnou od 1. ledna 2007; od konce roku 2007 pak byli Slovinci součástí tzv. schengenského prostoru a v prvním pololetí 2008 zdárně předsedali Radě EU (opět jako první postkomunistický stát). Za úspěchem předsednictví stálo vyhlášení „klidu zbraní“ mezi vládou a opozicí po dobu trvání předsednictví. Stále nedořešen však zůstával problém vytyčení mořské hranice s Chorvatskem v Piranském zálivu. Slovinsko, které se po svém vstupu do EU vždy snažilo podporovat začlenění svého východního souseda (podobně jako všechny ostatní státy tzv. západního Balkánu), nemohlo najít s Chorvatskem v tomto

¹⁹⁵ *Euroskop.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-26]. Euroskop.cz – Slovinsko a EU. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/449/sekce/slovinsko-a-eu/>>.

¹⁹⁶ V roce 2000 byla volební účast 70,37%, roku 2004 jen 60,54% (cit. HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*, s. 150).

¹⁹⁷ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 150. ISBN 978-80-7277-463-0.

problému rozumný kompromis. Nakonec se slovinská vláda uchýlila k razantnímu kroku. Ještě v době svého předsednictví EU proklamovala, že dokud se nevyřeší problém slovinsko-chorvatské mořské hranice, bude vetovat naprosto všechny snahy Chorvatska o přijetí do EU.¹⁹⁸

Na politické scéně se projeví problémy u LDS. Liberální demokraté definitivně ztratili za Janšovy vlády postavení hegemonu slovinské levice. Po odchodu Janeze Drnovška z čela LDS její nový předsedové nebyli schopni zastavit pád přízně¹⁹⁹. Stranu navíc opustila řada jejích poslanců a stoupenců, převážně z řad mladých lidí a intelektuálů. Mnozí odešli k ideově blízké ZLSD, která používala od roku 2005 jednodušší označení Sociální demokraté (SD), další část se rozhodla pro založení nové strany zaměřené na středové voliče, Zares – Nová politika.²⁰⁰

V roce 2007 končilo první prezidentské období Janeze Drnovška. Ten se rozhodl na další volební období již nekandidovat a odejít z veřejného života. Důvodem byl i jeho stále zhoršující se zdravotní stav. Drnovškovi byla diagnostikována rakovina ledviny, dlouho se odmítal léčit nemocničně. Pozdější odoperování ledviny již nemohlo přinést úspěch a navíc se objevily metastázy na plicích a játrech. Janez Drnovšek zemřel 23. února 2008. V červnu 2007 přijal prezidentskou kandidaturu profesionální diplomat a profesor mezinárodního práva, který mj. řadu let zastupoval zemi v OSN, Danilo Türk. Türk nebyl členem žádné z politických stran, dostávalo se mu však poměrně široké podpory levicových stran. Jeho pravicovým protikandidátem se stal Lojze Peterle. V pořadí třetím prezidentem samostatného Slovinska byl v prosinci 2007 ve druhém kole zvolen Danilo Türk se ziskem 68,03% hlasů.²⁰¹

V září 2008 dochází ve Slovinsku na nové měření sil mezi levicí a pravicí v parlamentních volbách. Sympatie slovinské levice se z LDS přeorientovaly k Sociálním demokratům, především pak k jejich charismatickému předsedovi Borutu Pahorovi, jenž začínal v 80.

¹⁹⁸ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 151. ISBN 978-80-7277-463-0.

¹⁹⁹ Předsedy LSD byly Anton Rop 2000–05, Jelko Kalcin 2005–07, Katarina Kresalová od 2007 (cit. HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*, s. 151).

²⁰⁰ HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 151. ISBN 978-80-7277-463-0.

²⁰¹ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. s. 264-266. ISBN 978-80-7422-131-6.

letech v politice jako mládežnický funkcionář u Kučanových reformních komunistů a později byl řadu let poslancem za ZLSD. V letech 2000–2004, působil dokonce na postu předsedy Státního shromáždění Slovinské republiky a poté byl čtyři roky poslancem Evropského parlamentu. Ve volbách nakonec zvítězili těsně – o jediný poslanecký mandát – Pahorovi SD (30,45% hlasů) nad Janšovou SDS (29,26%). Největší ztrátu voličské přízně vykazala LDS s pouze 5,21% hlasy. Borut Pahor sestavil novou středopravicovou vládní koalici tvořenou zástupci SD, Zares, DeSUS a LDS.²⁰²

Pahorova vláda se krátce po svém ustavení musela soustředit na řešení dopadů globální hospodářské krize. Slovinsko je zemí s otevřenou ekonomikou, silně závislou na zahraničním obchodě. V prvním pololetí roku 2009 slovinský průmysl propadl téměř o čtvrtinu, nezaměstnanost dosáhla na 9%, což představuje zhruba 85 tisíc práce schopného obyvatelstva. V zahraničněpolitické oblasti zůstal pro Slovinci prioritou problém vymezení hranice v Piranském zálivu. I Pahorova vláda pokračovala ve strategii obstrukce Chorvatska při jeho úsilí o vstup do EU. Hrozilo, že po přijetí Chorvatů do EU by je již nikdo nepřinutil, aby zaujali vůči Slovinsku nějaký vstřícnější postoj.²⁰³

Počátkem září 2009 bylo zahájeno jednání mezi slovinským premiérem Borutem Pahorem a jeho chorvatskou kolegyní Jadrankou Kosorovou. Výsledkem schůzky obou premiérů bylo pragmatické a kompromisní rozhodnutí, že se Lublaň a Záhřeb domluví na správě Piranského zálivu ve formě kondominia (společné správy obou států) nad sporným úsekem moře. EU však tento návrh označila z pohledu mezinárodního práva za nestandardní a přinutila obě vlády k podepsání – 4. listopadu 2009 ve Stockholmu – vzájemné úmluvy, že vzápětí po přijetí Chorvatska do EU, kterému Slovinsko nebude už nadále bránit, dají obě země spor o vyřešení mořské hranice k posouzení Mezinárodnímu arbitrážnímu soudu. Současně má soud určit, jakým způsobem mají Slovinci získat přístup k otevřenému moři v Piranském zálivu. Rozhodnutí soudu by mělo být pro oba státy závazné. Zatímco vláda Boruta Pahora přijala úmluvu ze Stockholmu jako uspokojivou, tak slovinská opozice v čele Janezem Janšou ji okamžitě označila za jednostranný ústupek Chorvatsku a požadovala vypsání referenda k otázce mořské hranice.²⁰⁴ Referendum se nakonec

²⁰² HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. s. 152. ISBN 978-80-7277-463-0.

²⁰³ Tamtéž, s. 153.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 153-154.

uskutečnilo 6. června 2010, kdy se pro předání sporu mezinárodnímu rozhodčímu soudu vyslovilo 51,48% voličů, volební účast se pohybovala kolem 40%.²⁰⁵

V roce 2011 zažívá kabinet B. Pahora těžkou krizi, konkrétně poté, co červnové referendum podle očekávání výraznou většinou zamítlo vládní návrh penzijní reformy, který by mj. prodlužoval důchodový věk. Se jmenováním pěti nových ministrů spojil Pahor hlasování o důvěře vlády v září 2011. Hlasování vláda nepřežila, což mělo za následek její pád.²⁰⁶ Poprvé v historii samostatného Slovinska byly vypsány předčasné volby, jež se uskutečnily 4. prosince 2011. V nich vyhrála nová středolevicová strana Pozitivní Slovinsko starosty Lublaně Zorana Jankoviče. Zvítězila ale jen těsně – v konečném výsledku získala podporu 28,5% voličů. Favorizovaná středopravicová Slovinská demokratická strana (SDS) Janeze Janši obsadila druhé místo se ziskem 26,2% hlasů, třetí skončili Sociální demokraté (10,5%) a po nich nový politický subjekt *Državljanska lista* Gregorja Viranta (8,42%). Do parlamentu se z bývalé koalice nedostala Zares a ani LDS.²⁰⁷ Namísto vítěze voleb Jankoviče slovinský parlament jmenoval premiérem Janeze Janšu a zároveň ho pověřil sestavením vlády.²⁰⁸ J. Janšou byla vytvořena široká koalice, v níž jsou strany: SDS, Liste Virant, SLS, DeSUS a NSi.²⁰⁹

²⁰⁵ *Ihned.cz* [online]. [2012 cit. 2012-03-04]. Slovinci urovnají spor s Chorvatskem o hranice a otevrou mu dveře do EU | zpravy.ihned.cz - Svět. Dostupné z WWW: <<http://zpravy.ihned.cz/svet/c1-44107110-slovinci-urovnaji-spor-s-chorvatskem-o-hranice-a-otevrou-mu-dvere-do-eu>>.

²⁰⁶ *Ceskatelevize.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-11]. Ve Slovinsku padla menšinová vláda — Svět — ČT24 — Česká televize. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/136936-ve-slovinsku-padla-mensinova-vlada/>>.

²⁰⁷ *Slovenskenovice.si* [online]. 2012 [cit. 2012-03-11]. Volitve 2011 v živo | Slovenskenovice.si. Dostupné z WWW: <<http://www.slovenskenovice.si/novice/volitve-2011/volitve-2011-v-zivo>>.

²⁰⁸ *Prvnizpravy.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-11]. První zprávy - Domáci - Slovinský parlament jmenoval premiérem Janšu. Dostupné z WWW: <<http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/ze-zahranici/slovinsky-parlament-jmenoval-premierem-jansu/>>.

²⁰⁹ *Demokracija.si* [online]. 2012 [cit. 2012-03-11]. Koaliciji zelena luč najvišjih organov vseh petih strank – Demokracija.si. Dostupné z WWW: <<http://www.demokracija.si/slovenija/politika/9962-koaliciji-zelena-lu-najvijjih-organov-vseh-petih-strank>>.

6. Závěr

Záměrem mé práce bylo vytvořit souhrnný obraz o tom, jak se rozpadal socialistický režim ve Slovinsku ve všech jeho souvislostech a se všemi událostmi a osobnostmi, které dopomohly k ustavení samostatné a nezávislé Republiky Slovinsko.

Slovinsko se poprvé stalo součástí jugoslávského soustátí, konkrétně Království SHS (do roku 1918), roku 1918 a to z obavy asimilace ze strany mnohem silnějších Italů a rakouských Němců. Ze stejných důvodů se Slovinci rozhodli pro jugoslávský stát znovu za druhé světové války. Po válce byli Slovinci poprvé uznáni v jugoslávské federaci jako nezávislý národ s rovnými právy a vlastní republikou, vládou, ústavou a parlamentem. Základem Jugoslávie byl samosprávný socialistický systém, což potvrzovaly nové Ústavy (1963, 1974). V čele Jugoslávie, a zároveň jejím sjednocujícím prvkem byla silná osobnost Josipa Broz Tita. Právě po jeho smrti roku 1980 dochází k rozkládání federace (z důvodů ekonomické krize, národnostních rozporů, aj.).

Od poloviny 80. let se slovinská společnost začíná liberalizovat a formují se opoziční proudy, které volaly po plné svrchovanosti, kterou jim může poskytnout jedině vlastní stát. První výraznou vlnu nevole, která měla za následek masové demonstrace, zvedl až soudní proces s Janezem Janšou a jeho kolegy, za vyzrazení vojenského tajemství v časopise *Mladina*. V lednu 1989, pod vedením Milana Kučana, se Svaz komunistů Slovinska zřídá své vedoucí úlohy ve společnosti. Během několika měsíců dochází ke vzniku celé řady pravicových a levicových politických stran, z nichž se vytváří koaliční uskupení DEMOS. Opozice vyhlášovala své politické cíle v květnu 1989 na manifestaci v Lublani, ze které vzešla Májová deklaráce požadující především svrchovanost Slovinska. K republikové ústavě bylo postupně přijímáno mnoho dodatků, jako např. vypuštění termínu „socialistická“ z názvu státu, bylo uznáno právo na politický pluralismus, aj. Vyvrcholením osamostatňovacích snah byly parlamentní volby konané v dubnu 1990, jejichž vítězem byla koalice DEMOS a prvním premiérem se stal Lojze Peterle. Souběžně se konaly i prezidentské volby, z nichž vzešel vítězně Milan Kučan (dohromady zastával dvě funkční období). Po volebním vítězství nekomunistických sil Slovinsko ještě rychleji pracovalo na vytvoření své úplné samostatnosti. V červenci 1990 schválil slovinský parlament Deklaraci o suverenitě Republiky Slovinsko. Následovalo vypsání plebiscitu, který se uskutečnil v prosinci 1990. Na základě jeho výsledku bylo vyhlášeno Slovinsko jako samostatná a nezávislá země, což ještě neznamenalo přímé odtržení od SFRJ. Podpora

těchto snah nebyla ani ze strany jugoslávského vedení, které ostře proti Slovinsku vystupovalo a ani ze strany zahraničí. Šestiměsíční lhůta, kterou si dalo Slovinsko k jednání s ostatními republikami a se svazovými institucemi o tom, jak rozvázat svazky a o eventuálním vzniku volného svazu, nestačila. V červnu 1991 tak Slovinská republika vyhlásila svou samostatnost. Svazová vláda tento krok označila za nelegální a následovala intervence Jugoslávské lidové armády. Brionská deklarace přinesla příměří a konec tzv. desetidenní války. Samostatnost znovu Slovinsko vyhlásilo v říjnu téhož roku a začalo jednat o mezinárodním uznání své republiky. K uznání došlo za přispění a pomoci Německa v průběhu roku 1992 a republika se začala také začleňovat do mezinárodních organizací jako KBSE, OSN, Rada Evropy aj. Na konci roku 1991 byla vyhlášena ústava demokratického Slovinska. Následující vývoj nebyl pro nově vzniklý stát jednoduchý, ať už za tím byl hospodářský pokles, politická nestabilita, rozpory s Chorvatskem (problém mořské hranice v Piranském zálivu) a Itálií (spor ohledně majetkových práv „optantů“). Ale důležité bylo, že země dosáhla svého cíle – samostatnosti. Mohla se tak vyvíjet poměrně v klidu a vyvázala se bez větších problémů z „nejisté“ jugoslávské oblasti. Navíc se jí podařilo začlenit se do integračních struktur EU (1. květen 2004, platí eurem) a NATO (24. Březen 2004).

Slovinsko většinu počátečních problémů postupem času dokázalo vyřešit a nastoupilo cestu hospodářské prosperity. Více jak dvacet let po získání nezávislosti, podle mého soudu i na základě poznatků nabytých z pobytu ve Slovinsku, si troufám říci, že Slovinci mohou být se svou zemí spokojeni. Samozřejmě jsou tu nedostatky a jako postkomunistické zemi bude trvat mnoho let, než se zcela vypořádá s důsledky své minulosti, ale i tak Slovinsko jde dobrým směrem, ze kterého si je možno brát příklad.

7. Resumé

The intention of my work was to create a comprehensive picture of how the socialist regime crumbled in Slovenia in all its context and with all the events and personalities that helped to establish a separate and independent Republic of Slovenia.

Slovenia became a part of the Yugoslav monarchy, concretely Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, firstly in 1918, and it was because of fear of assimilation by much more powerful Italian and Austrian Germans. For the same reasons, the Slovenes decided for the Yugoslav state again during the Second World War. After the war, Slovenes are firstly recognized in the Yugoslav Federation as an independent nation with equal rights and self republic, government, constitution and parliament. The principle of Yugoslavia was a self-governing socialist system, which the new Constitution (1963, 1974) confirmed. The head of Yugoslavia as well as its unifying element was a strong personality of Josip Broz Tito. After his death in 1980 there is a decomposition of the Federation (economic crises, ethnic conflicts, etc.). Since the mid-1980s, a Slovenian society is beginning to liberalize and the opposition currents, which called for full sovereignty which only their own state can provide them, are formed. The first significant wave of indignation, which resulted in mass demonstrations, was picked up by a judicial process with Janez Janša and his colleagues, because of a revelation of military secret in magazine Mladina. In January 1989, under a leadership of Milan Kučan, the League of Communists of Slovenia renounces its leading role in society. Within a few months there is a formation of wide range of right-wings and left-wings political parties, from which a group of coalition DEMOS is created. The opposition declared its political aims on manifestation in Ljubljana in May 1989, from which came May declaration demanding a sovereignty of Slovenia. To the republican constitution many additions were gradually accepted, such as a deletion of a term "socialist", a right to political pluralism was declared, etc. Parliamentary elections, which were held in April 1990, were a culmination of efforts to become independent, and a winner of these elections became the DEMOS coalition whose first prime minister was Lojze Peterle. In parallel the presidential elections were held and a winner became Milan Kučan (overall he performed two terms of office). After the electoral victory of non-communist forces, Slovenia was working even faster to develop its full independence. In July 1990 the Slovenian Parliament adopted the Declaration about the Sovereignty of the Republic of Slovenia. This was followed by a call for a plebiscite,

which was held in December 1990. Based on the outcome of the plebiscit, Slovenia was declared as a separate and independent country, which not yet meant direct separation from Yugoslavia. Support of these efforts was not even on the part of the Yugoslav leadership, which hardly stood out against Slovenia, and even from abroad. The six-month term, which Slovenia set itself for negotiations with other republics and federal institutions on how to untie the bonds and about an eventual formation of free alliance, was not sufficient. In June 1991 the Republic of Slovenia declared its independence. The Federal Government identified this move as an illegal and an intervention of the Yugoslav People's Army followed. Brionska declaration brought a ceasefire and the end of The Ten-Day War. Slovenia declared its independence again in October of that year and began negotiate about an international recognition of its Republic. To the recognition came during the year 1992 with a contribution and help of Germany, and Republic also began to integrate to the international organizations, such as the CSCE, the UN, Council of Europe, etc. At the end of 1991 the constitution of democratic Slovenia was proclaimed. The following development was not simple for the newly created state, whether it was an economic decline, political instability or conflicts with Croatia (a problem of maritime boundary in the Piranský Gulf) and Italy (a dispute over property rights). However, an important thing was that the country achieved its goal - independence, it could develop rather calmly and it untied from "uncertain" Yugoslav area without major problems. In addition, it managed to integrate into the EU integration structures (May 1, 2004) and NATO (March 24, 2004).

Slovenia managed to solve most of the initial problems over time and took up a way of economic prosperity. More than twenty years after gaining independence, in my opinion and on the basis of knowledge gained from my stay in Slovenia, I dare to say that the Slovenians can be satisfied with their country. Of course there are shortcomings and to Slovenia as a post-communist country it will take many years to fully deal with the consequences of its past, but even so, Slovenia goes in the right direction from which we can take an example.

8. Seznam použité literatury a pramenů

8.1 Použitá literatura

- CABADA, Ladislav. *Politický systém Slovinska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 80-86429-37-7.
- DIZDAREVIĆ, Raif. *Od smrti Tita do smrti Jugoslávie. Svědectví*. Praha: Vašut, 2002. ISBN 80-7236-171-6.
- HLADKÝ, Ladislav. *Jugoslávská krize a její historické souvislosti*. Jinočany: H & H, 1993. ISBN 80-85467-15-1.
- HLADKÝ, Ladislav. *Slovinsko*. Praha: Libri, 2010. ISBN 978-80-7277-463-0.
- JANŠA, Janez. *The making of the Slovenian state 1988-1992: the collapse of Yugoslavia*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994. ISBN 8611141571.
- PIRJEVEC, Jože. *Jugoslávie 1918–1992. Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevičovy a Titovy Jugoslávie*. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-277-1.
- PRUNK, Janko. *Slovenski narodni vzpon*. Ljubljana: Državna Založba Slovenije, 1992, ISBN 86-341-0846-5.
- RUPEL, Dimitrij. *Slovenska pot do samostojnosti in priznanja*. Ljubljana: Kres, 1992. ISBN 86-7823-011-8.
- RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Praha: Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-131-6.
- ŠESTÁK, Miroslav a kol. *Dějiny jihoslovanských zemí*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-375-9.
- ŠVAJNCER, Janez J. *Obranili domovino: teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodo in samostojno Slovenijo 1991*. Ljubljana: Viharnik, 1993.

- VODOPIVEC, Peter. *Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konce 20. stoletja*. Ljubljana: Modrijan, 2007. ISBN: 978-961-241-130-5.

8.2 Internetové zdroje

- *Aktuálně.centrum.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-18]. Živě z Balkánu: Tito by je nesnášel. Rozložili mu říši - Aktuálně.cz. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=707244>>.
- *Ceskatelevize.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-11]. Ve Slovinsku padla menšinová vláda — Svět — ČT24 — Česká televize. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/136936-ve-slovinsku-padla-mensinova-vlada/>>.
- *Demokracija.si* [online]. 2012 [cit. 2012-03-11]. Koaliciji zelena luč najvišjih organov vseh petih strank – Demokracija.si. Dostupné z WWW. <<http://www.demokracija.si/slovenija/politika/9962-koaliciji-zelena-lu-najvijih-organov-vseh-petih-strank>>.
- *Euroskop.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-26]. Euroskop.cz - Slovinsko a EU. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/449/sekce/slovinsko-a-eu/>>.
- *EU2008.si* [online]. 2012 [cit. 2012-03-12]. EU2008.si - Dimitrij Rupel - minister za zunanje zadeve, Dostupné z WWW: <http://www.eu2008.si/si/The_Council_Presidency/The_Slovenian_Government/Foreign_Affairs/CV_Rupel.html>.
- *Gov.si* [online]. 2012 [cit. 2012-03-12]. Milan Kučan – prvi predsednik Republike Slovenije. Dostupné z WWW: <<http://www2.gov.si/up-rs/2002-2007/bp-mk.nsf/ostalo/biografija>>.
- *Ihned.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-04]. Slovinci urovnají spor s Chorvatskem o hranice a otevrou mu dveře do EU | zpravy.ihned.cz - Svět. Dostupné z WWW: <<http://zpravy.ihned.cz/svet/c1-44107110-slovinci-urovnaji-spor-s-chorvatskem-o-hranice-a-otevrou-mu-dvere-do-eu>>.

- *Nekdanji-pv.gov.si* [online]. 2012 [cit. 2012-03-12]. Življenjepis. Dostupné z WWW: <http://www.nekdanji-pv.gov.si/2004-2008/si/predsednik_vlade_janez_jansa/zivljenjepis/index.html>.
- *Nova-revija.si* [online]. 2012 [cit. 2012-03-18]. O založbi | O založbi. Dostupné z WWW: <<http://www.nova-revija.si/o-zalozbi/o-zalobi.html>>.
- *Prvnizpravy.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-11]. První zprávy - Domáci - Slovinský parlament jmenoval premiérem Janšu. Dostupné z WWW: <<http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/ze-zahranici/slovinsky-parlament-jmenoval-premierem-jansu/>>.
- *Rtvslo.si*. [online]. 2012 [cit. 2012-03-12]. Rodil se je slovenski politik Jože Pučnik :: Prvi interaktivni multimedijски portal, MMC RTV Slovenija. Dostupné z WWW: <<http://www.rtvslo.si/zabava/na-danasnji-dan/rodil-se-je-slovenski-politik-joze-pucnik/220957>>.
- *Siol.net* [online]. 2012 [cit. 2012-03-12]. Pahor imenoval Rupla za posebnega odposlanca za zunanje zadeve - Planet Siol.net. Dostupné z WWW: <http://www.siol.net/novice/slovenija/2008/11/vlada_bo_pretresala_vprasanje_vele_poslanikov.aspx>.
- *Slovenskenovice.si* 2012 [online]. [cit. 2012-03-11]. Volitve 2011 v živo | Slovenskenovice.si. Dostupné z WWW: <<http://www.slovenskenovice.si/novice/volitve-2011/volitve-2011-v-zivo>>.

9. Seznam zkratek

CEFTA	<i>Central European Free Trade Agreement/</i> Středoevropské sdružení volného obchodu
CDU-CSU	<i>Christlich Demokratische Union – Christlich Socialistische Union/</i> Křesťanskodemokratická unie – Křesťanskosociální unie
DEMOS	<i>Demokratična opozija Slovenije/</i> Demokratická opozice Slovinska
DeSUS	<i>Demokratična stranka upokojencev Slovenije/</i> Demokratická strana důchodců
DS	Demokratická strana
ES	Evropské společenství
ESVO	Evropské společenství volného obchodu
EU	Evropská unie
FLRJ	Federativní lidová republika Jugoslávie
JLA	Jugoslávská lidová armáda
KBSE	Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě
Království SHS	Království Srbů, Chorvatů (Hrvata) a Slovinců
LDS	Liberálně demokratická strana
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organisation/</i> Severoatlantický pakt
NSi	<i>Nova Slovenija/</i> Nové Slovinsko
OSN	Organizace spojených národů
SD	Sociální demokraté
SDS	Sociálně demokratická strana, od roku 2002 Slovinská demokratická strana

SDZS	<i>Socialno demokratska zveza Slovenije/</i> Sociálně demokratický svaz Slovinska
SFRJ	Socialistická federativní republika Jugoslávie
SKD	Strana křesťanských demokratů
SKJ	Svaz komunistů Jugoslávie
SKS	Svaz komunistů Slovinska
SKS-SDP	Svaz komunistů Slovinska – Strana demokratické přeměny
SKZ	<i>Slovenska kmečka zveza/</i> Slovinský rolnický svaz
SLS	Slovinská lidová strana
SLS+SKD	Slovinská lidová strana + Strana křesťanských demokratů
SNS	Slovinská národní strana
SOS	<i>Slovenska obrtniška stranka/</i> Slovinská živnostenská strana
SRN	Spolková republika Německo
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
TO	Teritoriální obrana
USA	<i>United States of America/</i> Spojené státy americké
ZL	<i>Združena lista/</i> Sjednocená kandidátka
ZS	Zelení Slovinska
ZLSD	<i>Združena lista socialnih demokratov/</i> Sjednocená kandidátka sociálních demokratů
ZSMS	<i>Zveza socialistične mladine Slovenije/</i> Svaz socialistické mládeže Slovinska